

'Ecologisch onderzoek Randenbroek Amersfoort'

*Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden
in het kader van
de natuurwet- en regelgeving*

COLOFON

Titel: **'Ecologisch onderzoek Randenbroek Amersfoort'**

Subtitel: Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van de natuurwet- en regelgeving

Projectcode: 08071

Status: definitief rapport

Datum: 23 februari 2009

Auteur: M.A. Heinen

Veldonderzoek: ing. M. Bunskoek, ing. M. van der Sluis, ing. M. Wallink, Mr. D. Tuitert & Th. Douma

Redactie: ing. M. van der Sluis & drs. I. Veeman

Opdrachtgever: Gemeente Amersfoort

Contactpersoon: Mevrouw R. van Assema

.....
EcoGroen Advies BV

Postbus 625
8000 AP Zwolle

T: 038 423 64 64

F: 038 423 64 65

I: www.ecogroen.nl

© EcoGroen Advies (2009)

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt mits onder vermelding van de bron:

Heinen, M.A. (2009). Ecologisch onderzoek Randenbroek Amersfoort; Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van de natuurwet- en regelgeving. Rapport 08-071. EcoGroen Advies, Zwolle.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting en conclusies

1	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding en doelstelling.....	3
1.2	Situatie.....	3
1.3	Algemene opzet en werkwijze	5
2	Gebiedsgericht natuurbeleid	6
2.1	Inleiding.....	6
2.2	Natuurbeschermingswet 1998	6
2.3	Nota Ruimte	7
3	Flora en fauna van het onderzoeksgebied	11
3.1	Methode	11
3.2	Vegetatie en flora	14
3.3	Zoogdieren.....	15
3.4	Broedvogels	18
3.5	Amfibieën	20
3.6	Reptielen	21
3.7	Vissen.....	22
3.8	Ongewervelden.....	22
4	Geraadpleegde bronnen	24

Bijlagen

I.....	Inventarisatieschema
II.....	Soortenlijst Flora
III 1-9.....	Verspreidingskaarten
IV	Wettelijk kader

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Aanleiding en doelstelling

De Gemeente Amersfoort stelt een structuurvisie op voor het gebied Randenbroek. Om de aanwezige natuurwaarden een plek te kunnen geven in het ontwikkelingstraject, is EcoGroen Advies gevraagd een onderzoek uit te voeren naar in het kader van de Flora- en faunawet (FFW) beschermde en bedreigde (Rode lijst en Oranje lijst) planten- en diersoorten die in het gebied voorkomen of kunnen voorkomen, aangevuld met overige bijzondere natuurwaarden. Tevens is gevraagd in te gaan op de geldende gebiedsbescherming in de vorm van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De consequenties van de voorgenomen werkzaamheden op de aanwezige natuurwaarden zijn getoetst aan de Flora- en faunawet en gebiedsgericht natuurbeleid.

Het onderzoek is gebaseerd op zeven locatiebezoeken en een inventarisatie van bekende verspreidingsgegevens.

Gebiedsgericht beleid

Op basis van de ligging en aard van de ruimtelijke ingrepen wordt ingeschat dat de plannen geen negatieve effecten hebben op de in de omgeving aanwezige Natura 2000-gebieden en Beschermde natuurmonumenten. Ten aanzien van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) geldt dat de Heiligenbergerbeek een ecologische verbindingzone is en valt binnen de groene contour van het Streekplan. Op basis van de huidige uitgangspunten voor herinrichting van het gehele beekdal wordt verwacht dat de EHS niet wordt aangetast, maar juist wordt versterkt. Beschermde natuurwaarden buiten de EHS worden niet aangetast.

Aangetroffen en te verwachten soorten

Het plangebied bestaat uit een gebied rond de Heiligenbergerbeek en het park Randenbroek aan de oostzijde van Amersfoort. De locatie bestaat uit verschillende sportaccommodaties, een ziekenhuis, een volkstuinencomplex, een basisschool, kinderboerderij, een oud landgoed en verspreid staande woningen met erven. De gemeente wil het plangebied verder ontwikkelen tot een beekdal waarin groen, cultuur, wonen en sport elkaar vinden.

Uit de natuurtoets komen de volgende zaken naar voren:

- In het plangebied zijn meerdere beschermde plantensoorten aangetroffen. Aanwezig zijn Waterdriblad, Wilde marjolein, Steenanjer, Ruig klokje, Daslook, Wilde kievitbloem, Zwanebloem, Grote kaardenbol, Gewone dotterbloem en Gewone vogelmelk. Aangetroffen soorten van de Rode en Oranje Lijst zijn Dubbelloof, Wilde hyacint, Vingerhelmbloem, Vroegeling, Klimopereprijs, Bosanemoon en Gewoon barbarakruid;
- In het plangebied zijn kraamkolonies van strikt beschermde Gewone dwergvleermuis (ziekenhuis) en Rosse vleermuis aangetroffen (park Randenbroek). Daarnaast zijn paarverblijfplaatsen van Rosse vleermuis en Ruige dwergvleermuis en een zomerverblijfplaats van Rosse vleermuis aangetroffen in park Randenbroek. Groenstructuren in het gebied worden diffuus door vleermuizen gebruikt als route van en naar hun foerageergebieden: belangrijke vliegroutes zijn niet aangetoond. Wel zijn met name de singels langs de sportvelden en de Heiligenbergerbeek (en aangrenzende groenstructuren) van belang als foerageergebied voor vleermuizen;
- Park Randenbroek is van belang als leefgebied voor de middelhoog beschermde Eekhoorn. Overige strikt beschermde zoogdieren zijn niet te verwachten. Wel zijn vaste verblijfplaatsen van enkele algemeen voorkomende, laag beschermde zoogdiersoorten aangetoond of te verwachten in het plangebied;
- In het plangebied zijn jaarrond beschermde nestplaatsen aangetroffen van Grote bonte specht. Overige jaarrond beschermde broedvogels zijn niet aangetroffen. Wel zijn Blauwe reiger, Zwarte kraai en Boerenwaluw aanwezig, soorten die momenteel op de nominatie staan om aangemerkt te worden als 'jaarrond beschermd';
- Laag beschermde amfibieënsoorten zijn beperkt voortplantend en overwinterend te verwachten. Strikt beschermde soorten zijn niet aangetroffen en worden niet verwacht in het plangebied;
- Het volkstuinencomplex is een voortplantingsgebied van de strikt beschermde Ringslang. In de directe omgeving zijn recent waarnemingen gedaan van de strikt beschermde Hazelworm. Het plangebied is geen belangrijk leefgebied voor de soort, maar mogelijk zijn toch lage dichtheden aanwezig of zijn zwervende dieren te verwachten;

- In de Heiligenbergerbeek is de middelhoog beschermde Kleine modderkruiper aangetroffen;
- Beschermde ongewervelden en weekdieren zijn niet aangetoond of te verwachten.

Eindconclusies

- Indien groeiplaatsen van aanwezige middelhoog beschermde planten (Waterdrieblad, Wilde marjolein, Steenanjer, Ruig klokje, Daslook en Wilde kievitsbloem) worden aangetast, is het aanvragen van een ontheffing annex artikel 75 Flora- en faunawet noodzakelijk;
- Indien het ziekenhuis met kraamverblijfplaats van Gewone dwergvleermuis wordt gesloopt, dan is het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk voor Gewone dwergvleermuis;
- Als oude bomen met eekhoornnesten, nestholten of vleermuiskolonies gekapt worden in park Randenbroek dient ontheffing voor Eekhoorn, Grote bonte specht, Ruige dwergvleermuis en Rosse vleermuis te worden aangevraagd;
- Werkzaamheden die broedbiotopen van vogels verstoren of beschadigen dienen te allen tijde te worden voorkomen. Dit is mogelijk door gefaseerd te werken en de uitvoering op te starten buiten het broedseizoen van eventueel aanwezige vogels in de nabijheid van het plangebied. Indien broedvogels afwezig zijn in de invloedssfeer van de plannen, is het ook mogelijk om binnen de broedperiode van vogels aan te vangen met de werkzaamheden;
- Indien werkzaamheden plaatsvinden in het watermilieu van de Heiligenbergerbeek dan is een ontheffing Flora- en faunawet noodzakelijk voor Kleine modderkruiper;
- Indien het volkstuintencomplex verdwijnt dan is het noodzakelijk een ontheffing aan te vragen voor Ringslang. De aldaar aanwezige mest- en composthopen zijn belangrijk als voortplantingsplaats voor deze soort;
- Voor de laag beschermde 'algemene soorten' uit de groepen flora, kleine zoogdieren en amfibieën geldt automatisch een vrijstelling van de verbodsartikelen 9, 11 en 12 uit de Flora- en faunawet en is het aanvragen van een ontheffing niet noodzakelijk.

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doelstelling

In opdracht van Gemeente Amersfoort (contactpersoon mevrouw R. van Assema) heeft EcoGroen Advies B.V. ecologisch onderzoek uitgevoerd naar aanwezigheid van wettelijk beschermde soorten en Rode lijst- en Oranje lijstsoorten¹ op de locatie 'Randenbroek' in Amersfoort. De gemeente stelt samen met bewoners een structuurvisie op voor Park Randenbroek en omgeving.

In verband met de op 1 april 2002 in werking getreden Flora- en faunawet en de geldende regelgeving in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998, is het noodzakelijk om vooraf te toetsen of ruimtelijke ingrepen en andere activiteiten niet conflicteren met aanwezige beschermde plant- en diersoorten en habitats.

In het voorliggende onderzoek worden de consequenties in beeld gebracht van de beoogde herinrichting van het terrein en vindt toetsing plaats aan de Flora- en faunawet en vigerend gebiedsgericht natuurbeleid.

1.2 Situatie

Het plangebied bevindt zich aan de oostkant van Amersfoort, tussen de Bisschopsweg, Heiligenbergerweg, A-28 en Dorresteinsesteeg. Het gebied is ongeveer 70 ha. groot en bestaat o.a. uit een oud landgoed (Park Randenbroek), de Heiligenbergerbeek, sportvelden, het terrein van het Elisabeth Ziekenhuis, zwembad, basisschool de Vosheuvel en een kinderboerderij (zie figuur 1). De gemeente wil het plangebied verder ontwikkelen tot een beekdal waarin groen, cultuur, wonen en sport elkaar vinden. In onderstaande tekst is weergegeven wat de voorlopige plannen zijn in het gebied (Bron: website gemeente Amersfoort).

Ruimte voor groen en recreatie

In het gebied Park Randenbroek en omgeving zijn nu veel functies samengebracht: een park voor de stad, ruimte voor natuur en cultuur(historie) en een thuis voor vele sporters. Daarnaast wordt er ook gewoond rondom het gebied. In de structuurvisie wordt het gebied vanuit deze invalshoeken benaderd.

Stad

Voor de stad Amersfoort ontstaat met de herinrichting en upgradering van het gebied een aaneengesloten park- en recreatiegebied waarin groen, cultuur en sport elkaar vinden. De voorgestelde ingrepen maken een veel groter gebied dan in de huidige situatie toegankelijk voor publiek. Met de sportfuncties, het ijsbaan/skeeler/eventemententerrein, de scouting, de kinderboerderij, de cultuurhistorische en horeca-elementen in Park Randenbroek, de fiets- en wandelverbindingen en de recreatieve mogelijkheden van de beek, wordt een voor Amersfoort unieke combinatie van recreatieve elementen geboden.

Natuur

De omvorming van de beekoevers en de ontwikkeling van geïsoleerde beekarmen verbetert de kwaliteit van zowel flora, fauna als waterhuishouding. Het toevoegen van monumentale bomen en de te realiseren verbinding tussen de verschillende deelgebieden en oevers in het plangebied versterken dit. Het wordt een groengebied waarin verschillende functies een plek hebben in plaats van functies met groen ertussen.

¹ Rode lijstsoorten zijn soorten die op een landelijke lijst van bedreigde en kwetsbare soorten zijn vermeld. Rode lijsten zijn opgesteld door de Minister van LNV. Oranje lijstsoorten zijn soorten die in de provincie Utrecht, dus regionaal, bedreigd of kwetsbaar zijn. Oranje lijsten zijn opgesteld door de Provincie Utrecht.

Cultuur

Met de upgrading van parken Randenbroek en de Vosheuvel ontstaan kansen om de cultuurhistorische waarde van het gebied aanzienlijk te verbeteren. In de visie is nadrukkelijk aandacht voor het historische bomenbestand.

Concreet is de wens van het realiseren van een recreatieve/horecafunctie in de Witte Villa in Park Randenbroek. Er zijn ideeën over een beeldentuin en één of meerdere museumactiviteiten in het gebied. Een en ander zal in vervolg op deze structuurvisie nader moeten worden onderzocht en uitgewerkt.

Sport

Behoud van vitale sportverenigingen in het gebied is het uitgangspunt om de diversiteit van aanbod voor de stad op deze locatie ook in stand te houden. Ambities voor groei en de ruimtelijke mogelijkheden binnen de totaalvisie voor het gebied worden hierbij op elkaar afgestemd door nader onderzoek op te starten naar de mogelijkheden voor intensivering. Dubbelgebruik en de aanleg van kunstgrasvelden worden hierbij overwogen. De aanleg van een skeelerbaan in het gebied vormt daarbij een aantrekkelijke uitbreiding voor Amersfoort en het plangebied in de diversiteit van sportief aanbod.

Ruimte voor wonen

Doordat het Sportfondsenbad wordt verplaatst naar de Hogeweg, ontstaan er nieuwe kansen. Door de gemeenteraad is bepaald dat de verplaatsing van het Sportfondsenbad budgettair neutraal dient te verlopen. Dit is mogelijk door hier circa 60 eengezinswoningen met tuin of dek te realiseren. Daarnaast wordt de omliggende openbare ruimte ingrijpend heringericht en voor een belangrijk deel toegevoegd aan het park en de beek.

Figuur 1: Luchtfoto met locatie van het plangebied (aangegeven met rode lijn). Bron: Google Earth.

1.3 Algemene opzet en werkwijze

Voorliggend ecologisch onderzoek is gebaseerd op zeven locatiebezoeken, beschikbare gebiedskennis, verspreidingsgegevens (zie Geraadpleegde bronnen) en bekende ecologische principes.

Om inzicht te krijgen in de aanwezige natuurwaarden en beperkingen met betrekking tot de beoogde ruimtelijke ingreep in het plangebied, zijn twee sporen gevolgd:

- Ten eerste is in kaart gebracht welk gebiedsgericht beleid uitwerking heeft in het gebied (hoofdstuk 2);
- Ten tweede is nagegaan welke beschermde planten- en diersoorten in het gebied voorkomen of kunnen voorkomen (hoofdstuk 3).

Uit de verzamelde informatie volgt een korte beschrijving van de verwachte effecten van de ruimtelijke ingreep op beschermde soorten en welke mitigerende (verzachtende of inpassings-) en compenserende maatregelen nodig zijn om eventueel tot een ontheffingsverlening in het kader van artikel 75 van de Flora- en faunawet te kunnen komen.

2 GEBIEDSGERICHT NATUURBELEID

2.1 Inleiding

In het kader van dit onderzoek wordt, naast de aanwezigheid van beschermde soorten, en Rode en Oranje Lijstsoorten, aandacht besteed aan gebieden met een beschermingsstatus. De volgende wet- en regelgeving is daarbij van belang:

- Natuurbeschermingswet, waarin o.a. opgenomen de Vogel- en Habitatrichtlijn;
- Nota Ruimte, in streekplannen uitgewerkt voor bescherming van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), ganzenfoeragegebied en weidevogelgebied.

De beschermingsregimes hebben tot doel de natuurwaarden in de betreffende gebieden veilig te stellen. In sommige situaties dienen ook ruimtelijke ingrepen buiten de begrenzing van deze gebieden getoetst te worden op mogelijke schadelijke uitstralende effecten.

In de onderstaande paragrafen wordt kort ingegaan op de eventuele effecten die de geplande werkzaamheden kunnen hebben op nabijgelegen gebieden met een beschermingsstatus.

2.2 Natuurbeschermingswet 1998

In de Natuurbeschermingswet 1998 is de bescherming geregeld van Habitat- en Vogelrichtlijngebieden -tezamen 'Natura 2000-gebieden' genoemd- en Beschermde Natuurmonumenten (www.minlnv.nl/natuurwetgeving).

Europese Vogelrichtlijngebieden

De planlocatie ligt op 9 kilometer afstand van Vogelrichtlijngebied 'Arkemheen' in Gelderland. Dit Vogelrichtlijngebied is van groot belang als overwinterings- en rustgebied voor de kwalificerende soort Kleine zwaan. Daarnaast zijn voor het gebied complementaire instandhoudingdoelen opgesteld voor Bittervoorn en Grote modderkruiper.

Het (weide)gebied rond het Vogelrichtlijngebied wordt door Kleine zwaan eveneens gebruikt als foerageergebied. Als een belangrijk foerageergebied van Kleine zwaan wordt aangetast - ook al ligt het buiten de begrenzing van het vogelrichtlijngebied - kan er sprake zijn van een externe werking met negatieve effecten.

- *Gezien de ligging van het plangebied binnen de bebouwde kom, het ontbreken van geschikte foerageergebieden van Kleine zwaan (open grasland) en de grote afstand van het plangebied tot het vogelrichtlijngebied, zijn geen negatieve effecten te verwachten op de instandhoudingdoelstellingen van het Vogelrichtlijngebied 'Arkemheen'.*

Europese Habitatrichtlijngebieden

Het meest dichtbij gelegen Habitatrichtlijngebied is 'Groot Zandbrink' op een afstand van ca. 5 kilometer. Het is een gebied dat zich kwalificeert voor vochtige heide, droge heide, blauwgraslanden en soortenrijke en heischrale graslanden.

- *Gezien de grote afstand, de ligging van het plangebied in de bebouwde kom en de aard van de beoogde ingrepen, kan gesteld worden dat geen effecten op de natuurwaarden van het Habitatrichtlijngebied zullen optreden.*

Beschermde Natuurmonumenten

Het natuugebied ‘Schoolsteegbosjes’ is op een afstand van ca. 2,5 kilometer het meest dichtbij gelegen Beschermde Natuurmonument. Het bestaat uit vochtig hakhoutbos, grasland en open water met een aantal bijzondere planten- en broedvogelsoorten.

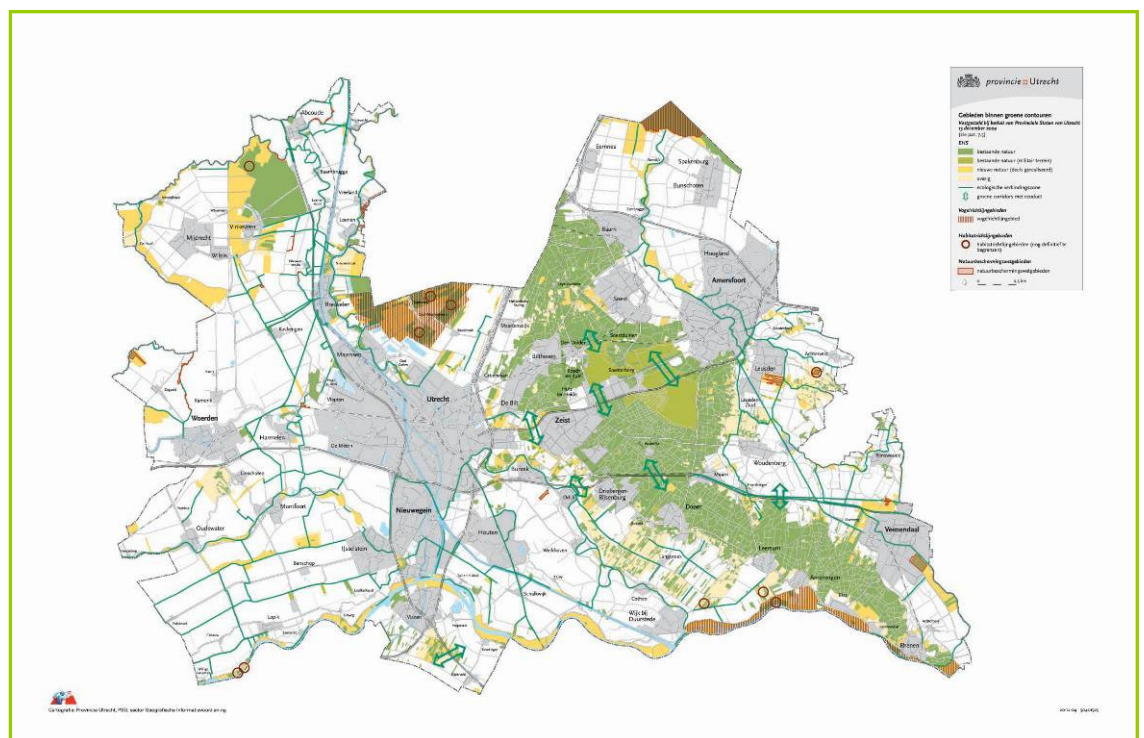
→ *Gezien de grote afstand, de ligging van het plangebied in de bebouwde kom en de aard van de beoogde ingrepen, kan gesteld worden dat de wezenlijke kenmerken van het gebied niet aangetast zullen worden.*

2.3 Nota Ruimte

De Nota Ruimte is één van de structuurschema’s waarin de visie van het Rijk over natuur en landelijk gebied is vastgelegd. De nota richt zich op het behoud, herstel en ontwikkeling van wezenlijke natuurlijke kenmerken en waarden. Vanuit deze doelstelling is de Ecologische Hoofdstructuur in het leven geroepen en worden ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied aangewezen. De Nota Ruimte is een zogeheten planologische kernbeslissing (PKB). Het Rijk verwacht dat provincies en gemeenten de Nota laten doorwerken in hun ruimtelijke plannen, zoals het streekplan en het bestemmingsplan.

Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

Provincies leggen in het streekplan vast welke natuurkwaliteit beschermd en ontwikkeld moet worden en hanteren daarbij het afwegingskader uit de Nota Ruimte (inclusief compensatie, saldobenadering). De EHS is in het streekplan opgenomen in de vorm van de kaart “Gebieden binnen de groene contour” (zie figuur 2). Voor de contouren van de EHS is grotendeels de begrenzing uit de natuurgebiedsplannen genomen.

Figuur 2: Gebieden binnen de groene contour. Bron: Provincie Utrecht.

Binnen de gebieden met een groene contour geldt behalve de streekplanzoning ook het regime van de groene contour. Binnen de groene contour geldt het 'Nee, tenzij'-regime.

Volgens het Streekplan van de provincie Utrecht ligt het plangebied in de Ecologische hoofdstructuur (EHS). De Heiligenbergerbeek is een ecologische verbindingzone (EVZ 13 in het Beleidsplan Natuur- en Landschap van de provincie). Het opstellen van een structuurvisie voor Randenbroek vindt plaats in overleg met betrokkenen en binnen de begrenzing van de EHS.

De ecologische verbindingzone (EVZ) Heiligenbergerbeek vormt een verbinding, deels gelegen binnen de bebouwde kom van Amersfoort, tussen het verschillende beken met aanliggende natuurterreinen in de Gelderse Vallei en Eemland. De verbindingzone moet hier met name functioneren voor soorten van biotooptypen brongebieden en beken. Hiertoe is het van belang dat barrières voor fauna passeerbaar gemaakt worden en dat er natuurvriendelijke oevers aangelegd worden. Daarnaast liggen er in een strook langs de Heiligenbergerbeek binnen Amersfoort mogelijkheden voor ontwikkeling van beekbegeleidende natuur. Voor het plangebied zijn geen natuurdoeltypen opgesteld (Provincie Utrecht 2002).

Het toetsingskader van het 'Nee, tenzij'-regime is uitgewerkt in de 'Handleiding Bestemmingsplannen' (Provincie Utrecht 2006) en verder toegelicht in verschillende beleidsdocumenten van de provincie Utrecht, waaronder het natuurgebiedsplan. Om te kunnen beoordelen of sprake is van significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden moeten verschillende stappen worden doorlopen. Onderstaand wordt dit toegelicht, tegen de achtergrond van de plannen voor Randenbroek.

Stap 1: Welke ontwikkelingen worden beoogd?

Uitgangspunt voor de beoogde ontwikkelingen is de Structuurvisie Park Randenbroek en omgeving (bron: Gemeente Amersfoort). De voorgenomen ontwikkeling is beschreven in hoofdstuk 1.

Het streekplan geeft aan dat in bepaalde situaties een afwijkend beleid wordt gehanteerd. Onderstaand wordt nagelopen of dit van toepassing is voor de situatie van Park Randenbroek.

Bouwvolume

Indien sprake is van beperkte omvang (in absolute zin) van bestaande bebouwing in de EHS zal dit geen significante gevolgen hebben (Provincie Utrecht 2004). Aan het begrip 'beperkte omvang' zijn concrete volumes toegekend, afhankelijk van de doelstelling (woning, bedrijfsgebouw, bijgebouw, instelling) variërend van 50-600m². In voorliggende situatie wordt er niet in de EHS gebouwd. Volgens het college van B & W is verantwoorde bebouwing in het groen gepland op de huidige ziekenhuislocatie en het huidige zwembadterrein. Voor beide plekken wordt een bebouwingsvariant uitgewerkt.

Verblijfsrecreatie op de Heuvelrug

Voor verblijfsrecreatieve bedrijven op de Heuvelrug geldt een afwijkend regime (Provincie Utrecht 2004). Uitbreiding van bestaande verblijfsrecreatie is wel mogelijk indien dit nodig is voor een rendabele bedrijfsvoering en het tevens de ruimtelijke kwaliteit verhoogt. In voorliggende situatie speelt verblijfsrecreatie geen rol.

Exploitatie van landgoederen

Het Streekplan geeft aan dat, als vanuit exploitatieoverwegingen van een landgoed de behoefte bestaat aan nieuwe economische functies in bestaande bebouwing, de provincie daar positief tegenover staat. In alle gevallen zal echter een onderzoek naar kenmerken en waarden moeten plaatsvinden.

In de voorliggende situatie is sprake van een nieuwe functie van bestaande bebouwing. Zo zijn er plannen voor een recreatieve/horecafunctie in de Witte Villa in Park Randenbroek en de aanleg van een beeldentuin en één of meerdere museumactiviteiten in het gebied.

Met de herinrichting en upgrading van het gebied wordt een aaneengesloten park- en recreatiegebied met groen, cultuur en sport beoogd.

Groene contour

Indien projecten buiten de groene contour worden uitgevoerd, maar wel significant negatieve effecten kunnen hebben op kenmerken en waarden van het gebied binnen de groene contour, dan geldt voor het plan ook het 'nee, tenzij'-regime. Het project speelt zich af in een gebied dat gelegen is binnen de groene contour (Heiligenbergerbeek als EVZ en Park Randenbroek als bestaande natuur) en buiten de groene contour (rest plangebied). Er zullen diverse natuurgerichte maatregelen worden uitgevoerd, zoals het herstel en ontwikkelen van beekoevers en beekarmen, het toevoegen van monumentale bomen en realiseren van ecologische verbindingen tussen de verschillende deelgebieden en oevers.

Saldobenadering

In bijzondere gevallen kan onderzocht worden of via de zogenaamde saldobenadering voor natuur zoveel winst te behalen valt, dat een aantasting van natuurwaarden toelaatbaar is. Voorwaarden hiervoor zijn in het Streekplan toegelicht. Van primair belang is dat er per saldo winst voor natuur ontstaat. In voorliggende situatie is dat zeker het geval.

Stap 2: Wat zijn de wezenlijke kenmerken en waarden?

Door GS van de Provincie Utrecht zijn vier hoofdaspecten aangewezen die bepalen welke waarden en kenmerken binnen de EHS als wezenlijk moeten worden aangemerkt. Deze hoofdaspecten zijn:

1. De aanwezigheid van zones met bijzondere ecologische kwaliteit (bijzondere samenhang abiotische en biotische kenmerken, goed ontwikkelde systemen, zoals waardevolle oude boskernen);
2. Gebieden die bepalend zijn voor de aaneengeslotenheid en robuustheid van de EHS;
3. De aanwezigheid van bijzondere soorten.
4. De aanwezigheid van essentiële verbindingen (bijvoorbeeld foerageer- en migratieroutes).

De (oever van de) Heiligenbergerbeek wordt op de provinciale website "Buiten in Beeld" (<http://www.provincie-utrecht.nl/buiteninbeeld>) aangegeven als 'voedselrijk moeras met redelijke kwaliteit' en plaatselijk met 'matige kwaliteit'. De aanwezige bosgebieden binnen het plangebied vallen onder de categorie 'vochtig voedselrijk bos met matige kwaliteit'. De plannen bestaan vooral uit het verrichten van diverse natuurgerichte maatregelen (herstel van beekoevers en -armen en behoud van bossen. Deze zones met bijzondere ecologische kwaliteit zullen juist niet worden aangetast maar versterkt.

Eventuele gevolgen voor beschermde soorten (FFW tabel 2 en 3) en soorten uit de categorieën 'bedreigd', 'ernstig bedreigd' of 'op het punt van verdwijnen' van de Rode en/of Oranje Lijsten worden in het volgende hoofdstuk besproken.

Stap 3: Bepaling van de significantie van effecten

Of er sprake is van significante effecten wordt per kenmerk/waarde (zie stap 2) bepaald in hoofdstuk 3 (Flora en fauna van het onderzoeksgebied).

Het komt er vooral op neer dat het functioneren van het gebied als EHS niet mag worden aangetast. Aandachtspunt daarbij is ondermeer of er onoverkomelijke knelpunten ontstaan voor migrerende en foeragerende soorten. Daarbij is het dus ook van belang een bredere omgeving in ogenschouw te nemen, om te bepalen of er alternatieve routes en uitwijkmogelijkheden voor soorten zijn. Ook is het belangrijk niet alleen te kijken naar concreet oppervlakteverlies als gevolg van de uitbreidingen, maar ook naar effecten van activiteiten zoals toenemend verkeer, verlichting, geluid en uitloop.

Het terrein wordt in de huidige situatie recreatief gebruikt, dat samen gaat met bestaande natuurwaarden en het functioneren van de EHS. Op locaties met bestaande bebouwing worden nieuwe woningen gebouwd. De recreatie in het gebied wordt uitgebreid. De EHS en natuurwaarden worden door effectieve maatregelen sterk verbeterd en uitgebreid.

Stap 4: Beperking van negatieve effecten

Negatieve effecten van verkeer, geluid en recreatieve uitloop zijn te beperken door een juiste zonering en geleiding. Door bijvoorbeeld de aanleg van fiets- en wandelpaden direct langs de EVZ Heiligenbergerbeek te vermijden, kunnen negatieve effecten grotendeels worden weggenomen.

Ook kan er middels het aanbrengen van streekeigen struiken en bomen een fysieke scheiding worden gecreëerd tussen de EHS en paden, wegen en parkeerplaatsen.

Door verlichting bij bebouwing en langs wegen en paden spaarzaam en zodanig aan te brengen dat de lichtbron alleen naar de grond schijnt, worden negatieve effecten op fauna grotendeels beperkt.

- *De plannen voor het plangebied zijn nog niet concreet. Er zal als gevolg van de plannen in het gebied een toename zijn van verkeer, verlichting, geluid en recreatieve uitloop. De verwachting is dat dit niet leidt tot significant negatieve effecten op natuurwaarden en EHS, mits mitigerende maatregelen (zie stap 4) worden toegepast.*

Natuur buiten de EHS

Ter plekke en in de directe omgeving zijn geen belangrijke aangewezen weidevogel- of ganzenfoerageergebieden of andere natuurwaarden buiten de EHS aanwezig.

- *Gezien de ligging van het plangebied en de aard van de beoogde ingrepen, kan geconcludeerd worden dat de beoogde plannen geen bedreiging vormen voor natuurwaarden buiten de EHS.*

3 FLORA EN FAUNA VAN HET ONDERZOEKSGBIED

3.1 Methode

In totaal zijn voor het ecologisch onderzoek tussen half april en september 2008 zeven veldbezoeken uitgevoerd, zowel overdag als 's nachts. Op sommige dagen is het gebied door verschillende personen bezocht. In bijlage I is een overzicht gegeven van de bezoekdata, onderverdeeld naar soorten of soortgroepen.

De gehanteerde methoden voor het vaststellen van de aanwezigheid van de soorten zijn voor zover mogelijk de gangbare standaarden, zoals deze door de PGO's (Particuliere Gegevensbeherende Organisaties) geadviseerd worden. Daarnaast is op basis van de terreingesteldheid, bekende verspreidingsgegevens (zie "geraadpleegde bronnen") en 'expert judgement', een uitspraak gedaan over de mogelijk aanwezige beschermde soorten. Zo is gebruik gemaakt van beschikbare informatie van het Natuurloket (zie kader) en informatie uit beleidsdocumenten en databanken (o.a. van de Provincie Utrecht en gemeente Amersfoort).

Gegevens van derden

Uit raadpleging van het Natuurloket en enkele andere bronnen blijkt dat de kilometerhokken 155-461, 156-461, 155-462 en 156-462 - waarbinnen het plangebied ligt - overwegend niet tot matig zijn onderzocht. Uitzonderingen zijn flora, broedvogels en dagvlinders die in vrijwel alle betreffende kilometerhokken goed zijn onderzocht. Er zijn maximaal vier licht beschermde plantensoorten en drie planten van de Rode Lijst bekend. Verder zijn in kilometerhok 156-462 drie broedvogels aanwezig van de Rode Lijst.

Uit gegevens van de gemeente Amersfoort, RAVON, Buro Viridis & Natuurbalans (2004), De Jong *et al.* (2003), Brekelmans (2008) en soortbeschermingsplannen van de Provincie Utrecht blijkt dat juridisch zwaarder beschermde reptielen en vissen uit de regio bekend zijn. Het betreft Ringslang, Hazelworm, Bittervoorn en Kleine modderkruiper.

Onderstaand wordt de onderzoeksmethodiek per soortgroep verder toegelicht.

Flora

Het plangebied is gezien de grote variatie in biotopen in floristisch opzicht waardevol. Bestaande verspreidingsgegevens van flora zijn bij de Provincie Utrecht opgevraagd. De Provincie Utrecht inventariseert echter geen binnenstedelijke gebieden, waardoor geen floragegevens van het plangebied voorhanden zijn bij deze organisatie. Het onderzoek in 2008 heeft zich gericht op beschermde, Rode en Oranje lijstsoorten. Zowel de verspreiding als de mate van voorkomen (abundantie) zijn in kaart gebracht.

Het onderzoek heeft op twee momenten in het jaar plaatsgevonden: in het voorjaar (2 mei en 14 mei 2008) en de zomer (14 juli 2008). De eerste bezoeken (mei) hebben zich specifiek gericht op vroegbloeiende soorten, waaronder diverse stinzeplanten, Waterdriehblad en Gewone dotterbloem. De derde bezoeken in juli heeft zich gericht op laatbloeiende soorten als Steenanjer en Wilde marjolein. Daarnaast zijn tijdens veldbezoeken ten behoeve van de inventarisatie van overige soortgroepen ook waarnemingen van flora meegenomen.

Zoogdieren

Binnen de groep van zoogdieren is op voorhand een beperkt aantal te verwachten soorten juridisch zwaarder beschermd of strikt beschermd. Dit zijn vleermuizen, Waterspitsmuis, Boommarter, Steenmarter en Eekhoorn.

Vleermuizen

Op basis van bekende verspreidingsgegevens komen zeker zes soorten voor in het Park Randenbroek (bron: Stichting Heiligenbergerbeekdal, Wandelroute Park

Randenbroek). Ook is in het verleden een kolonie Rosse vleermuizen vastgesteld in het park (Wallink & Heinen 2006). Op 14 april, 23 juni, 7 augustus en 6 september 2008 zijn vier nachtelijke bezoeken afgelegd om verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden in beeld te brengen.

Het bezoek op 14 april is specifiek uitgevoerd om paarverblijven van Gewone grootoorvleermuis vast te stellen. Deze soort paart/baltst namelijk in het vroege voorjaar in tegenstelling tot de meeste vleermuissoorten. Het bezoek op 23 juni is uitgevoerd om kraamkolonies vast te stellen en de bezoeken op 7 augustus en 6 september zijn uitgevoerd om zomerverblijfplaatsen en paarverblijfplaatsen te inventariseren. Tijdens de bezoeken op 14 april, 23 juni en 7 augustus zijn ook vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen in kaart gebracht.

Het moment van het vleermuizenonderzoek is afgestemd op de weersomstandigheden. Voor vleermuisonderzoek dient de temperatuur hoger te zijn dan 10 °C en mag het niet regenen of hard waaien.

Gericht vleermuizenonderzoek

Bij een gericht vleermuizenonderzoek wordt gewerkt met een zogenaamde 'batdetector', waarmee verblijfplaatsen kunnen worden gelokaliseerd aan de hand van zichtwaarnemingen van in- en uitvliegende vleermuizen. Het is niet mogelijk dit onderzoek in de wintermaanden uit te voeren in verband met de winterslaap van deze dieren. De dieren zijn dan niet alleen inactief, maar 'huizen' bovendien vaak op andere locaties dan gedurende de zomer.

Waterspitsmuis

Aanwezigheid van Waterspitsmuis (FFW tabel 3) is niet waarschijnlijk maar kon op voorhand niet worden uitgesloten langs de Heiligenbergerbeek. Tijdens het vissenonderzoek op 14 juli is nagegaan of geschikte Waterspitsmuisbiotopen aanwezig waren.

Boommarter

Boommarter (FFW tabel 3) is een bewoner van bosgebieden. De nadruk van de landelijke verspreiding ligt bij de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. Daarbuiten zijn kleine populaties aanwezig of worden zwervende exemplaren gezien. Tijdens de dag- en avondbezoeken is gelet op sporen en vaste verblijfplaatsen van deze soort. Tevens zijn diverse bronnen geraadpleegd op waarnemingen in of nabij het plangebied.

Steenmarter

Steenmarter (FFW tabel 2) komt overwegend voor in Oost-Nederland. In de provincie Utrecht zijn slechts enkele waarnemingen bekend. Deze soort is mogelijk te verwachten in de bebouwing binnen het plangebied. Tijdens de dag- en avondbezoeken is gelet op sporen en vaste verblijfplaatsen van deze soort.

Eekhoorn

Er zijn waarnemingen van Eekhoorn (FFW tabel 2) bekend uit het plangebied (www.waarneming.nl). Tijdens alle veldbezoeken zijn nestbomen en waarnemingen van Eekhoorn ingetekend. Eekhoornnesten zijn te herkennen aan de grootte en bolvormig uiterlijk. Nesten van Eekhoorn zijn hoofdzakelijk aanwezig in naaldbomen.

Broedvogels

Broedvogelonderzoek heeft zich alleen gericht op ontheffingplichtige soorten met jaarrond vaste verblijfplaatsen. Door het Ministerie van LNV is de 'Handreiking Flora- en faunawet' opgesteld (2006), waarin is aangegeven van welke vogelsoorten de nestplaatsen jaarrond beschermd zijn. Voor schade aan of het verstoren van nestplaatsen van deze soorten is het noodzakelijk om een ontheffing annex artikel 75C van de Flora- en faunawet aan te vragen. Het betreft in functie zijnde nesten van: Bosuil, Steenuil, Kerkuil, Ransuil, Groene specht, Zwarte specht, Grote bonte specht en alle boombewonende roofvogelsoorten. Door DLG is wel een nieuwe lijst in voorbereiding van soorten die in deze categorie geschaard gaan worden, maar voorlopig blijft de oude lijst van toepassing.

Voor een beeld van aanwezige Rode Lijstsoorten en jaarrond beschermde broedvogels volstaat een overzicht van het recent uitgevoerd broedvogelonderzoek in 2007 van de Vogelwacht Utrecht (*in prep.*). Dit onderzoek is volgens de landelijke BMP-normen van SOVON uitgevoerd (Van Dijk 2004).

Broedvogels zijn daarom in 2008 niet uitputtend geïnventariseerd. Broedvogels van de bestaande en de toekomstige lijst met jaarrond beschermde soorten en soorten van de Rode en Oranje Lijst zijn wel meegenomen bij de inventarisatie van overige soortgroepen. Specifiek is voor Bosuil en Ransuil een inventarisatie uitgevoerd op 14 april 2008 door het afspelen van territoriumroep van deze soorten.

Amfibieën

Juridisch zwaarder beschermde amfibieënsoorten werden gezien bekende verspreidingsgegevens en terreinkenmerken op voorhand niet verwacht in het plangebied. Waarnemingen van amfibieën zijn vooral tijdens het flora- en vissenonderzoek meegenomen. Daarnaast zijn alle losse waarnemingen tijdens overig bezoeken genoteerd.

De algemene werkwijze voor het onderzoek naar amfibieën heeft bestaan uit een combinatie van vangsten en geluid- en zichtwaarnemingen van volwassen exemplaren, juveniele dieren, larven en eieren.

Reptielen

Op voorhand werden de strikt beschermde (FFW tabel 3) Ringslang en Hazelworm in het gebied verwacht. Van Ringslang zijn recente waarnemingen bekend van een volkstuinencomplex (mondelinge mededeling R. van Assema). Tevens ligt direct ten zuidoosten van het plangebied een kerngebied van Ringslang (Buro Viridis & Natuurbalans 2004). Hazelworm is in ieder geval uit 2007 bekend van het westelijk gelegen landgoed Nimmendor (bron: www.waarneming.nl).

Ringslang

Ringslang is een lastig te inventariseren soort. De meest trefzekere aanpak is het opsporen van zonnende Ringslangen op geschikte plaatsen in de nabijheid van watergangen in de periode eind maart-half mei middels herhaalde bezoeken (www.ravon.nl). Dit is de periode waarin zij het meest mobiel zijn en waarin de trefkans het grootst is. Eventueel (indien de soort wordt aangetoond) kan in de nazomer nog gezocht worden naar juveniele dieren die uit het ei zijn gekomen.

Het leefgebied van Ringslang bestaat globaal uit drie onderdelen: eiafzet (meestal mestvaalten), overwinteringsgebied (hibernaculae) en jachtgebied. Al deze onderdelen, mits noodzakelijk voor het voortbestaan van een populatie, zijn beschermd en zijn in beeld gebracht.

Alle potentieel geschikte leefgebieden zijn afgelopen tijdens de veldbezoeken op 2 mei, 14 mei en 14 juli 2008, waarbij bijzondere aandacht is besteed aan het volkstuinencomplex en de Heiligenbergerbeek met haar oeverzones. De bezoeken zijn gepland onder optimale weersomstandigheden voor reptielen: warm en zonnig weer (bij voorkeur tussen de 17 en 25 °C), weinig wind en geen regen.

Hazelworm

Hazelworm heeft een voorkeur voor bossen, bosranden, houtwallen, heide en weg- en spoorbermen. De soort staat erom bekend dat ze zich moeilijk laat zien, omdat ze weinig op open plekken zont. Hazelwormen leven veelal ondergronds, in holen of onder bladeren platen, stenen of boomstammen. In de maand mei bestaat er de grootste kans dat men hazelwormen zonnend kan aantreffen. De rest van het jaar verschuilen ze zich vaak in bladlagen, onder heidestruiken of ondergronds.

Kansrijke locaties bestaan uit overgangen in de vegetatie, afwisselingen in hoogtes, greppels en taluds. Voorbeelden van kansrijke plaatsen zijn de zuid- of zuidoostkant van kades, wallen, heuveltjes, dijkes, struweel- en bosranden. Hazelworm heeft daarnaast een voorkeur voor oude loofbossen met open plekken, waarin de zon doordringt tot op de bodem. In potentiële leefgebieden van Hazelworm in het

plangebied zijn zonnende dieren geïnventariseerd en zijn boomstammen, stenen of platen omgedraaid om vast te stellen of de soort hieronder aanwezig is. Deze gebieden zijn geïnventariseerd onder gunstige omstandigheden (zie ook Ringslang) op 2 mei, 14 mei en 14 juli 2008.

Vissen

Op voorhand werden de beschermde en bedreigde soorten Bittervoorn, Kleine modderkruiper en Vetje verwacht. Alle aanwezige wateren (Heiligenbergerbeek en vijvers park Randenbroek) zijn met een steeknet bemonsterd. Omdat zoetwatermosselen door Bittervoorn worden gebruikt voor eiafzet zijn eventuele vondsten hiervan ook genoteerd.

Het vissenonderzoek heeft plaatsgevonden op 14 juli 2008.

Ongewervelden

Er zijn geen waarnemingen bekend van in de Flora- en faunawet beschermde libellen, sprinkhanen, kevers, kreeften of slakken in het onderzoeksgebied (Het Natuurloket, Piscaria/ Limnodata Neerlandica, Huijbregts 2003 & 2004, Cuppen & Koese 2005, Gmelig Meyling *et al.* 2006). Deze worden gezien de verspreiding van bekende populaties en het ontbreken van geschikte habitats ook niet verwacht. Daarom is gericht onderzoek naar deze soortgroepen niet uitgevoerd. Wel zijn nestkoepels van de laag beschermde Kale en Behaarde rode bosmier geïnventariseerd.

Hieronder worden de onderzochte soortengroepen beschreven die in het onderzoeksgebied en de directe omgeving zijn aangetroffen en te verwachten. Van alle relevante waarnemingen zijn verspreidingskaarten in GIS gemaakt (ArcView-shapefiles). Deze zijn ook opgenomen in bijlage III van deze rapportage.

3.2 Vegetatie en flora

Vegetatie

Park Randenbroek heeft relictten van een vegetatie met stinzeplanten (onder andere Gewone vogelmelk, Wilde hyacint en Wilde kievitsbloem). Vanwege de intensieve recreatie is het bos en de ondergroei erg platgetreden met plaatselijk een ondergroei van storingsplanten. Het onderdeel Vosheuvel is door het intensieve gebruik van onder andere de scouting ook een erg platgetreden bos. Het bosje bij Dorrestein is een uitloper van een oud hakhoutbos met enkele plantensoorten die duiden op oude bosbodems (Dalkruid, Grote muur, Gewone salomonszegel).

De graslanden en bermen langs de Heiligenbergerbeek zijn vegetatiekundig gezien weinig waardevol doordat ze te ruig en te voedselrijk zijn. Opvallend zijn de brandnetelruigtes. Dit gebied is een intensieve hondenuitlaatplaats.

De directe oever van de beek grenzend aan het water is plaatselijk soortenrijk met soorten van het Dotterbloemhooiland zoals Gewone dotterbloem en Echte koekoeksbloem. Op een aantal plaatsen is er een meer natuurlijke oeverinrichting. Het ziekenhuisterrein heeft weinig vegetatiekundige waarden en bestaat uit in- en uitheems aangeplant materiaal. De houtwal/bosrand langs de voetbalvelden aan de Dorresteinesteeg kunnen door aanwezigheid van Grote muur worden betiteld als waardevol bosrelict. Er is een waardevolle bosstrook met beekje en steile oeverwanden aanwezig met Dubbelloof. Bij de kinderboerderij is een natuurtuin aangelegd en zijn er recent aangelegde natuurlijke oevers langs het Verbindingskanaal. Er lijkt zich plaatselijk een vegetatie van schrale voedselarme bodem te ontwikkelen met Wilde marjolein en Steenanjer.

Beschermde plantensoorten

In totaal zijn in 2008 vier juridisch zwaarder beschermde soorten aangetroffen: Waterdrieblad, Wilde marjolein, Steenanjer, Ruig klokje, Daslook en Wilde kievitsbloem (alle FFW tabel 2). Verder zijn enkele laag beschermde soorten aangetroffen van Flora- en faunawet tabel 1 waaronder Zwanebloem, Grote kaardenbol, Gewone dotterbloem en Gewone vogelmelk. De standplaatsen van beschermde soorten zijn weergegeven in de kaart in bijlage III-1.

Waterdrieblad, Steenanjer en Wilde marjolein zijn aangetroffen in de natuurtuin van de kinderboerderij. Naar verwachting zijn deze soorten uitgezaaid na de aanleg van deze

tuin. Daarnaast is een groeiplaats van Wilde marjolein aanwezig op een zanddepot op het ziekenhuisterrein. De soort lijkt zich hier te handhaven, maar de herkomst is onduidelijk. Mogelijk is het aangebrachte zand met Wilde marjolein, afkomstig van een natuurlijke standplaats.

Ruig klokje (aanwezig op twee locaties) is vermoedelijk verwilderd uit tuinen in de omgeving van het plangebied.

Groeiplaatsen van Wilde kievitsbloem (1) en Daslook (3) zijn aanwezig in park Randenbroek. Beide soorten zijn zogenaamde stinzenplanten, die op buitenplaatsen en dergelijke zijn uitgeplant en vervolgens zijn verwilderd en ingeburgerd. Aanplant heeft vaak al vele honderden jaren geleden plaatsgevonden. Waarschijnlijk zijn deze en andere (niet beschermde) stinzenplanten als Wilde hyacint, Vingerhelmbloem, Bosanemoon rond 1814 aangeplant bij de aanleg van park Randenbroek. Beide soorten kunnen dan ook als inheems (en daardoor beschermd) te beschouwen.

Soorten van de Rode en Oranje Lijst

Aangetroffen soorten van de Rode Lijst zijn Dubbelloof, Steenanjer, Wilde marjolein en Wilde kievitsbloem. Daarnaast zijn meerdere Oranje Lijstsoorten waargenomen, waaronder Wilde hyacint, Vingerhelmbloem, Vroegeling, Klimopereprijs, Bosanemoon en Gewoon barbakruid. Deze soorten zijn verspreid door het gehele gebied aanwezig. In de tabel in bijlage II is een opsomming gegeven van alle aangetroffen beschermde Oranje en Rode Lijstsoorten met daarbij een indicatie van de abundantie en standplaatsen. De gegevens zijn gebaseerd op de resultaten van het veldonderzoek van 2008.

Rode en Oranje lijstsoorten zijn niet wettelijk beschermd. Voor deze soorten geldt landelijk (Rode Lijst) en in de provincie Utrecht (Oranje Lijst) een zorgplicht. Wettelijk is wel vastgelegd dat de overheid zich inzet voor de bescherming van deze soorten en dat zij het onderzoek daartoe bevordert. Van provincies, gemeenten en terreinbeherende organisaties wordt verwacht dat zij bij beleid en beheer rekening houden met de Rode Lijsten. Overigens krijgen Oranje Lijstsoorten in EHS gebieden wel een beschermingsstatus (zie paragraaf 2.3).

- *Voor uitgezaaide, verwilderde exemplaren van Ruig klokje, Waterdrieblad, Steenanjer en Wilde marjolein hoeft formeel geen ontheffing te worden aangevraagd voor het eventueel vernielen of verwijderen van de groeiplaatsen.*
- *Indien groeiplaatsen van aanwezige middelhoog beschermde planten Daslook, Wilde kievitsbloem en mogelijk ook van Wilde marjolein (op één mogelijk natuurlijke groeiplaats) worden aangetast, is het aanvragen van een ontheffing annex artikel 75 Flora- en faunawet noodzakelijk.*

3.3 Zoogdieren

Vleermuizen

Alle vleermuizen zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrictlijn en tabel 3 van de Flora- en faunawet en daardoor strikt beschermd.

Algemeen

De meest strikte bescherming gaat uit naar verblijfplaatsen van vleermuizen. Verblijfplaatsen bevinden zich in donkere en voor vleermuizen bereikbare ruimten in bomen, huizen, kelders etc.

Van veel vleermuissoorten is bekend dat zij gedurende lange tijd gebruik kunnen maken van dezelfde structuren voor de oriëntatie en daarlangs van hun verblijfplaats naar de foerageergebieden trekken. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (b.v. rijen woningen en singels) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren 'onmisbaar' en zodoende beschermd.

Foerageergebied van vleermuizen geniet binnen de Flora- en faunawet geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

In de kaarten in Bijlagen III-4 en III-5 zijn de aangetroffen vaste verblijfplaatsen en foeragerende dieren op kaart aangegeven. In de onderstaande tekst wordt het terreingebruik per soort toegelicht.

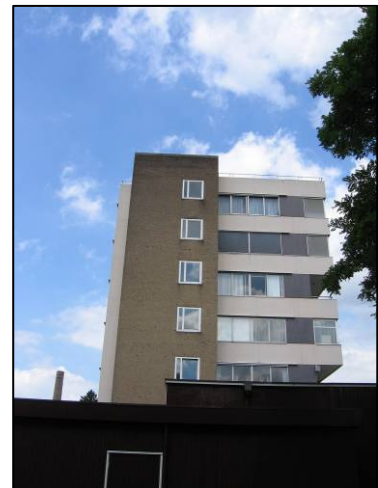
Rosse vleermuis

Park Randenbroek is van groot belang voor Rosse vleermuis. In het park zijn meerdere verblijfplaatsen aangetroffen van Rosse vleermuizen, in de rest van het plangebied overigens niet. Alle aangetroffen verblijfplaatsen zijn vastgesteld in bomen. Specifiek betreft het drie paarverblijfplaatsen, een kraamverblijfplaats en een zomerverblijfplaats. In het park is een netwerk van verblijfplaatsen aanwezig die in wisselende samenstelling gedurende het gehele jaar gebruikt worden. Van de meeste verblijfplaatsen kon de exacte locatie van boomholte bepaald worden. Voor een aantal paarplaatsen was dit moeilijker, vanwege de hoge ligging in de kruin van de boom.

Rosse vleermuizen zijn niet afhankelijk van bepaalde vliegroutes om van en naar hun foerageergebieden te vliegen. Ook zijn geen belangrijke foerageergebieden aangetroffen. Foerageren van Rosse vleermuis vindt beperkt plaats aan het begin van de avond boven de sportvelden.

Gewone dwergvleermuis

In het ziekenhuis is een grote (> 50 dieren) kraamverblijfplaats van Gewone dwergvleermuis aangetroffen in een spouwmuur. Hier werd in de nacht van 23 op 24 juni voortdurend in- en uitvliegende dieren en zwermgedrag waargenomen. Opvallend was dat er geen sprake van één of enkele uitvliegpunten, maar dat open voegen in de gehele muur (in totaal zes etages) gebruikt werden om in en uit te vliegen. Naar verwachting vervult het ziekenhuiscomplex het gehele jaar door een belangrijke functie voor Gewone dwergvleermuis als kraam-, paar- en overwinteringslocatie. In het plangebied zijn verder geen verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis vastgesteld.

Figuur 3: Locatie kraamverblijfplaats Gewone dwergvleermuis.

In het plangebied zijn geen belangrijke vliegroutes van Gewone dwergvleermuis vastgesteld. Foerageergebieden rond het ziekenhuis worden diffuus bereikt via omliggende (landschaps)elementen. Het hele plangebied wordt als foerageergebied gebruikt.

Ruige dwergvleermuis

In park Randenbroek is één paarverblijfplaats van Ruige dwergvleermuis vastgesteld. Naar verwacht vindt op deze locatie ook overwintering plaats (zie onderstaand kader).

Grote afstandvlieger

Uit ringonderzoek is gebleken dat Ruige dwergvleermuizen een sterke seizoenstrek kennen en daarbij grote afstanden afleggen. Vanaf augustus/september trekken vooral de dieren vanuit hun voortplantingsgebieden in Midden- en Oost-Europa in zuidwestelijke richting om onder andere in Nederland te overwinteren. Ze leggen daarbij afstanden tot 2000 km af! Tijdens de trek in het najaar vormen de vrouwtjes paargroepjes van 2 tot 10 dieren in de verblijfplaatsen van territoriale mannetjes die zij op hun route passeren. Mannetjes hebben in het najaar een verblijfplaats die ze fel verdedigen tegen andere mannetjes. Vanuit hun verblijfplaats laten ze dan 's avonds en 's nachts een werfroep horen waarmee ze vrouwtjes naar hun verblijfplaats lokken. In het voorjaar (omstreeks maart) trekken de vrouwtjes weer terug naar Midden- en Oost-Europa om daar kraamkolonies te vormen en de jongen groot te brengen (Kapteyn, 1995).

Verspreid in het plangebied zijn enkele foeragerende Ruige dwergvleermuizen waargenomen. Van belangrijke vliegroutes of onmisbare foerageergebieden is geen sprake.

Laatvlieger

In het plangebied zijn geen vaste verblijfplaatsen van Laatvlieger vastgesteld. Naar verwachting zijn deze wel aanwezig in de woonwijken aan de westzijde van het plangebied. Met name rond de flatgebouwen aan de zuidzijde van de Gasthuislaan in de wijk Dorrestein. Dieren afkomstig uit deze wijk vliegen diffuus naar hun foerageergebieden. Vooral aan het begin van de avond gebruiken ze daarvoor de sportvelden langs de Heiligenbergerbeek. Later op de avond trekken ze meer richting het buitengebied. Van belangrijke foerageergebieden en onmisbare foerageergebieden is echter geen sprake.

Watervleermuis

Vaste verblijfplaatsen van Watervleermuis zijn ondanks intensief onderzoek op geschikte plekken (met name park Randenbroek) niet aangetroffen. Op basis de uitgevoerde avondbezoeken lijken de Watervleermuizen vanuit zuidelijke richting het plangebied in te vliegen langs de Heiligenbergerbeek. Vermoedelijk zijn verblijfplaatsen aanwezig in de landgoederen/ oude bossen aan de overzijde van de A28. Het plangebied en dan hoofdzakelijk de Heiligerbergerbeek wordt als foerageergebied door deze soort. Van belangrijke foerageergebieden en onmisbare foerageergebieden is echter geen sprake.

Gewone grootoorvleermuis

Gewone grootoorvleermuis is éénmalig foeragerend waargenomen in het bos bij basisschool de Vosheuvel. Ondanks intensief onderzoek van in de omgeving van deze locatie zijn daarbij geen verblijfplaatsen vastgesteld. Vermoedelijk is de soort afkomstig van verblijfplaatsen buiten het plangebied. Van belangrijke foerageergebieden en onmisbare foerageergebieden is echter geen sprake.

→ *Indien het ziekenhuis gesloopt wordt of bepaalde bomen gekapt worden in park Randenbroek is het aanvragen van ontheffing annex artikel 75 Flora- en faunawet noodzakelijk. De resultaten van recent veldonderzoek dient de basis te vormen voor deze ontheffingsaanvraag. Omdat vleermuizen bekend staan als mobiele soorten is onderzoek naar deze soort slechts 1 jaar 'houdbaar'. Om een vloeiende procedure te bewerkstelling is een goede planning dan ook uitermate belangrijk, mede omdat vleermuisonderzoek seizoensgebonden is. Goed vleermuisonderzoek dient te bestaan uit minimaal twee nachtelijke bezoeken (één in de kraamtijd en één in de paartijd). Daarnaast mag slopen en kappen alleen in de minst kwetsbare perioden of wanneer vleermuizen afwezig zijn. Vooral de maand oktober wordt gezien als minst kwetsbare periode, omdat deze periode valt buiten de kwetsbare voortplantings- en overwinteringsperiode. Het is dan ook sterk aan te raden om sloop- en kapwerkzaamheden op voorhand zoveel mogelijk in oktober te plannen. Omdat ook de ontheffingsprocedure veel tijd kost (3 à 5 maanden) wordt aanbevolen om een jaar voorafgaand aan de sloop onderzoek uit te voeren en vervolgens ontheffing aan te vragen. Bij deze werkwijze is de verleende ontheffing ruim op tijd binnen.*

Overige juridisch zwaarder beschermde soorten

Waterspitsmuis

Binnen het plangebied is geen geschikt biotoop voor Waterspitsmuis aangetroffen, vanwege het ontbreken van rijke begroeide oeverzones. Daardoor wordt niet verwacht dat Waterspitsmuis in het plangebied voorkomt.

Boommarter

In de omgeving van het plangebied is een verkeersslachtoffer gevonden van Boommarter (bron: mevrouw R. van Assema, gemeente Amersfoort). Het plangebied bestaat deels uit oud bos. Geschikte boomholten voor Boommarter, in de vorm van voormalige holten van Zwarte en Groene specht ontbreken vrijwel geheel. Het bosgebied wordt sterk belopen door wandelaars met honden. Dit maakt het plangebied ongeschikt als vaste verblijfplaats voor de schuwe Boommarter.

Steenmarter

Tijdens de dag- en nachtelijke bezoeken zijn geen Steenmarters of aanwijzingen voor de aanwezigheid van de soort (b.v. uitwerpselen, prooiresten e.d.) aangetroffen in het plangebied. De aanwezigheid deze soort is op basis van bekende verspreidingsgegevens en het uitgevoerde veldonderzoek niet aannemelijk.

Eekhoorn

Eekhoorn is tijdens het veldonderzoek waargenomen in het park Randenbroek (zie kaart bijlage III-6). De soort blijkt jaarlijks verspreid in het jaar te worden gezien in dit park (bron: www.waarneming.nl). Naar verwachting zijn met name oudere sparren in het gebied van belang als nestbomen. Gezien de hoogte en de donkere kruin zijn nesten in deze bomen echter niet/zeer moeilijk op te sporen.

- *Indien sparren gekapt worden in park Randenbroek is het aan te raden om hier ontheffing annex artikel 75 Flora- en faunawet voor aan te vragen, behalve als met zekerheid vastgesteld kan worden dat deze niet gebruikt wordt als nestboom voor Eekhoorn.*

Overige zoogdieren

In het plangebied komen diverse algemene laag beschermde (FFW tabel 1) zoogdieren voor. Wezel, Mol, Hermelijn, Egel, Huisspitsmuis, Tweekleurige bosspitsmuis, Bosmuis, Rosse woelmuis, Aardmuis en Veldmuis zijn waargenomen dan wel gezien de terreingesteldheid te verwachten.

Door het kappen en rooien van bomen en struweel, sloopwerkzaamheden en grondverzet kunnen bovenstaande zoogdieren schade ondervinden en vaste verblijfplaatsen verliezen. Omdat het allen zogenaamde 'algemene soorten' betreft die vallen onder een laag beschermingsregime (FFW tabel 1), geldt automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen 9 en 11 van de Flora en faunawet en is geen ontheffing annex art. 75 nodig. Ook schadebeperkende maatregelen zijn voor de aanwezige zoogdieren niet noodzakelijk, maar om schade aan kleine zoogdieren te minimaliseren is het wenselijk - indien de planning van de werkzaamheden dit toelaat - eventueel bouwrijp maken van het plangebied of grondverzet zoveel mogelijk uit te voeren in de periode augustus- februari, waarbij de maanden september en oktober de voorkeur hebben.

- *Bij de planrealisatie zullen exemplaren en verblijfplaatsen van enkele algemene en laag beschermde kleine zoogdieren verloren gaan. Het aanvragen van een ontheffing is voor deze soorten echter niet aan de orde, omdat het laag beschermde soorten betreft en hiervoor in deze situatie automatisch vrijstelling annex art. 75 van de Flora- en faunawet geldt.*

3.4 Broedvogels

In het plangebied zijn broedvogels van bos, struweel, bebouwing en open water aanwezig. Op basis van onderzoek door de Vogelwacht Utrecht in 2003 en 2007, waarnemingen tijdens de veldbezoeken, de terreingesteldheid, bekende verspreidingsgegevens en 'expert judgement' is het mogelijk een uitspraak te doen over de aanwezigheid en te verwachten soortensamenstelling.

In het gebied komen 39 broedvogelsoorten voor (zie tabel 1). Hieronder bevinden zich onder andere holenbroeders van oud loofbos (bijvoorbeeld Boomklever, Glanskop, Grote bonte specht, Holenduif en Kauw). Daarnaast zijn struweelvogels goed vertegenwoordigd (bijvoorbeeld Heggenmus, Merel, Roodborst, Tjiftjaf, Winterkoning en Zwartkop). In Park Randenbroek is sinds 1942 een kolonie van Blauwe reiger aanwezig met in 2007 37 nesten. De bebouwing biedt nestgelegenheid aan Boerenzwaluw (Rode Lijst categorie 'gevoelig'), Huismus (Rode Lijst categorie 'gevoelig'), Spreeuw en Turkse tortel. De Heiligenbergerbeek en de vijvers op het landgoed Randenbroek zijn geschikt broedbiotoop voor Meerkoet, Waterhoen en Wilde eend. Het hele jaar door zijn er waarnemingen van foeragerende IJsvogels (bron: www.waarneming.nl). Broedgevallen zijn echter niet bekend.

Tabel 1: Aantal territoria van broedvogels binnen het plangebied.

Bewerkt naar gegevens van Vogelwacht Utrecht & Stichting Heiligenbergerbeekdal.

Soort	2003	2007
Blauwe reiger*	46	37
Boerenzwaluw*	6	6
Boomklever	14	44
Boomkruiper	19	23
Buizerd	0-1	0
Ekster	6	13
Fitis	3	4
Gaai	2	7
Glanskop	4	3
Goudhaan	3	5
Goudvink	1	3
Groene specht	0-1	0
Groenling	3	7
Grote bonte specht*	12	13
Grote lijster	0-1	1
Heggemus	19	22
Holenduif	2	6
Houtduif	52	40
Huismus	4	21
Kauw	46	36
Koolmees	38	63
Matkop	3	6
Meerkoet	9	5
Merel	62	84
Pimpelmees	30	42
Putter	0	3
Roodborst	28	48
Scholekster	2	3
Sperwer	0-1	0
Spreeuw	26	34
Staartmees	4	7
Tijftjaf	27	32
Tuinfluitier	3	1
Turkse tortel	3	3
Vink	11	31
Waterhoen	10	10
Wilde eend	8	7
Winterkoning	47	46
Witte kwikstaart	1	3
Ijsvogel	0-1	0
Zanglijster	8	15
Zwarte kraai*	4	7
Zwarte mees	1	0
Zwartkop	20	23
<i>Totaal</i>	<i>539</i>	<i>727</i>

Van de met * gemarkeerde soorten is de verspreiding opgenomen in bijlage III-7.

Broedvogels met een jaarrond beschermde nestplaats (kaart bijlage III-7)

Er zijn aanwijzingen dat broedvogels met een jaarrond beschermde nestplaats broeden in het plangebied. Bosuil en Ransuil zijn niet in het plangebied aangetroffen. Buizerd, Sperwer en Groene specht zijn in het gebied aanwezig, maar broeden er niet. Buizerd heeft wel buiten het plangebied een broedpoging gedaan bij Zwarteweg. Van Grote bonte specht zijn in 2007 13 territoria vastgesteld. In 2008 zijn twee bomen met spechtenholten vastgesteld.

Blauwe reiger, Zwarte kraai en Boerenzwaluw (Rode Lijst categorie 'gevoelig') zijn soorten die nu nog niet tot de ontheffingplichtige soorten, maar mogelijk wel in de toekomst (zie tekstkader). Nesten van deze soorten zijn eveneens vermeld in de kaartbijlage.

Ontheffing vaste verblijfplaatsen van broedvogels

Nesten van o.a. roofvogels, spechten, en uilen vallen onder de definitie van het begrip nesten in artikel 11 van de Flora- en faunawet. Dit type valt buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' in artikel 11 van de Flora- en faunawet. Deze nesten zijn, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd. Daarom is een ontheffing annex art. 75 van de Flora- en faunawet nodig wanneer nestlocaties van deze soortgroepen worden verwijderd of verstoord. Er zijn ontwikkelingen gaande om ook Blauwe reiger, Zwarte kraai, Roek en zwaluwen op te nemen als jaarrond beschermde broedvogel. Deze aanpassing aan de Flora- en faunawet is echter nog in de planfase. Vooral nog is het niet noodzakelijk om voor verstoring van vaste verblijfplaatsen van deze soorten ontheffing aan te vragen.

Algemene maatregelen t.a.v. broedvogels

Als gevolg van het verwijderen van beplanting, bomen en bebouwing kan broedgebied van vogelsoorten verloren gaan. De gunstige staat van instandhouding komt echter niet in gevaar, aangezien voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig blijven/zijn in soortgelijke gebieden in de nabije omgeving. Door (oude) bomen te handhaven, aanwezige groenstructuren te behouden en te verstevigen en bij nieuwe aanplant streekeigen plantmateriaal te gebruiken, zal de locatie geschikt blijven voor broedvogels van bos en struweel. Met name een aaneengesloten en dichte begroeiing vormt geschikt broedgebied. De aanleg van afwisselend groen met aanwezigheid van besdragende planten draagt bij aan foerageer- en broedmogelijkheden voor vogels. In eventueel nieuw te bouwen woningen kunnen nestgelegenheden worden ingebouwd voor cultuurvolgers als Huismus, Ringmus en Gierzwaluw in de vorm van nesteldakpannen, nestkasten en vogelvides (zie o.a. www.vogelbescherming.nl).

- *Het is noodzakelijk bomen met spechtenholten te handhaven. Indien de lijst met jaarrond beschermde broedvogels wordt uitgebreid, is het ook noodzakelijk nesten van Blauwe reiger, Zwarte kraai en Boerenzwaluw te ontzien. Wanneer dat gezien de planvorming niet mogelijk is, dan is het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet annex artikel 75 noodzakelijk;*
- *Er mogen geen sloop- of kapwerkzaamheden worden ondernomen op locaties waar nesten of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de vogels aanwezig zijn. Werkzaamheden die broedbiotopen van vogels verstoren of beschadigen dienen gefaseerd te worden door uitvoering buiten het broedseizoen van de aanwezige vogels (10 maart - 15 juli)² of na controle op afwezigheid van broedende of nestelende vogels. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd, maar is het van belang of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum;*
- *De aanlegwerkzaamheden hoeven overigens niet persé voor het broedseizoen te worden afgerond op voorwaarde is dat er geen tijdelijk broedgelegenheid ontstaat voor bijvoorbeeld een opportunistische soort als de Oeverzwaluw. Hieronder staan enkele aanbevelingen om het gebied extra onaantrekkelijk te maken voor broedvogels in de periode dat er gebouwd wordt:*
 - *creëer geen steilwanden (zoals zandhopen) waarin de Oeverzwaluw kan nestelen;*
 - *verwijder voorafgaand aan het broedseizoen de aanwezige ruigte en bosschages;*
 - *voorkom dat tijdens de werkzaamheden nieuwe bosschages ontstaan.*

3.5 Amfibieën

Kamsalamander, Poelkikker en Rugstreeppad

Strikt beschermde soorten als Kamsalamander, Poelkikker en Rugstreeppad zijn niet in het plangebied aangetroffen. Daarnaast zijn ook geen waarnemingen bekend uit de

² De broedperiode van een soort als Houtduif kan door lopen tot in november.

kilometerhokken waarin het plangebied gelegen is (Natuurloket).

De voorkeur van Kamsalamander gaat uit naar kleinschalige landschappen met bospercelen, heggen en struwelen. Het voortplantingsbiotoop bestaat voornamelijk uit matig voedselrijke tot voedselrijke, stilstaande wateren met een goed ontwikkelde onderwatervegetatie, dat niet geheel beschaduwd is en permanent water bevat. Dergelijk biotoop ontbreekt in het plangebied, waardoor het voorkomen van Kamsalamander kan worden uitgesloten.

Poelkikker plant zich met name voort in kleine, vegetatierijke en voedselarme wateren (Nöllert & Nöllert 1992). Geschikt biotoop voor Poelkikker in de vorm van zure wateren met verlandingvegetaties ontbreekt binnen het plangebied. Dergelijke biotopen ontbreken in het plangebied, waardoor Poelkikker ook niet te verwachten is in het plangebied.

Rugstreepad is een bewoner van zandige terreinen met een betrekkelijk hoge dynamiek, zoals de duinen, de uiterwaarden van de grote rivieren, opgespoten terreinen, heidevelden en akkers, maar kan ook op klei- en veengronden worden aangetroffen. Voor de voortplanting is Rugstreepad afhankelijk van ondiepe wateren die vrij snel opwarmen. Vaak wordt gebruik gemaakt van tijdelijke poeltjes en plassen, maar ook slotjes en vennen kunnen geschikt zijn. Momenteel zijn dergelijke biotopen niet aanwezig binnen het plangebied. Bij het eventueel gedeeltelijk bouwrijp maken van het plangebied is het mogelijk dat door het opspuiten van grond onbedoeld wel meer ideale omstandigheden voor Rugstreepad ontstaan. Het is belangrijk hier in de toekomst alert op te zijn en maatregelen te nemen.

Overige laag beschermde amfibieën

In het plangebied zijn laag beschermde soorten (FFW tabel 1) als Gewone pad, Bruine kikker, Bastaardkikker, Meerkikker en Kleine watersalamander aangetroffen of te verwachten. Deze soorten zijn voortplantend, foeragerend en overwinterend aanwezig. Er is geschikt voortplantingsbiotoop aanwezig in de vorm van de Heiligenbergerbeek en de vijvers in park Randenbroek.

- *Aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde amfibieën in het plangebied is niet aangetoond of te verwachten;*
- *Tijdens het eventueel gedeeltelijk bouwrijp maken van het plangebied is het van belang om geen voortplantingsbiotoop voor Rugstreepad te creëren in de vorm van tijdelijke waterplassen en poeltjes in open zandig terrein;*
- *Bij de planrealisatie kunnen verblijfplaatsen van laag beschermde amfibieënsoorten verloren gaan. Het aanvragen van een ontheffing is voor deze soorten hier echter niet aan de orde, omdat automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen 9, 11 en 12 uit de Flora- en faunawet geldt;*
- *Effecten op overwinterende amfibieën kunnen geminimaliseerd worden door werkzaamheden uit te voeren buiten de overwinteringsperiode (november- februari) van de aangetroffen of te verwachten soorten.*

3.6 Reptielen

In het plangebied en omgeving zijn recente waarnemingen bekend van de strikt beschermde Ringslang en Hazelworm (beide FFW tabel 3). Overige soorten worden gezien het biotoop en bekende verspreidingsgegevens niet verwacht in het plangebied.

Ringslang

Gedurende de veldbezoeken is Ringslang éénmalig waargenomen in het volkstuintencomplex aan de zuidzijde van het plangebied. Op deze locatie blijkt Ringslang regelmatig te worden gezien (bron: www.waarneming.nl, Gemeente Amersfoort (2007) en tuinders op het complex). Het volkstuintencomplex vormt vermoedelijk voortplantingsgebied voor Ringslang door de aanwezigheid van verschillende composthoven. Ringslang legt in dergelijke broeihopen haar eieren. Daarnaast is de locatie erg geschikt als overwinteringslocatie (o.a. broeihopen en takkenbossen) en foerageergebied (oevers van de Heiligenbergerbeek en de poel op het volkstuintencomplex).

Naar verwachting vormt het volkstuintencomplex de noordelijke uitloper van een groot aaneengesloten leefgebied van Ringslang tussen de rand van Amersfoort en Maarsbergen (Buro Viridis & Natuurbalans 2004).

In Bijlage III-8 is het volkstuintencomplex aangegeven als voortplantingsgebied van Ringslang. Hier is Ringslang zonnend aangetroffen op de oever van de poel in het zuidoostelijk deel van het volkstuintencomplex.

Hazelworm

Recente waarnemingen van Hazelworm zijn afkomstig van het landgoed Nimmendor, ca. 300 meter ten westen van het plangebied en langs de spoorlijn, direct grenzend aan het westzijde van het plangebied (Brekelmans 2008; www.waarneming.nl). Ook is een oude, onbevestigde waarneming bekend op het volkstuintencomplex (bron: gemeente Amersfoort). In 2008 zijn ondanks intensief onderzoek door Ecogroen Advies en Bureau Waardenburg (Brekelmans 2008) geen Hazelwormen waargenomen. Bureau Waardenburg heeft in 2008 een klein deel van het plangebied in de omgeving van de spoorlijn onderzocht op Hazelworm. Daardoor lijkt het plangebied geen belangrijk leefgebied voor de soort, maar mogelijk zijn toch lage dichtheden aanwezig of zijn zwerfende dieren te verwachten. Hazelworm heeft namelijk een verborgen levenswijze en kan eenvoudig over het hoofd worden gezien. De soort is vooral te verwachten in gebieden die aansluiten op bekende leefgebieden (spoorlijn en Nimmerdor). Het gebied langs de spoorlijn en A28 (inclusief volkstuintencomplex) in het plangebied komt hiervoor in aanmerking.

- *Het aanvragen van ontheffing annex art. 75 van de Flora- en faunawet en het verrichten van mitigerende/ compenserende/ maatregelen is noodzakelijk indien Ringslang en haar leefgebied wordt aangetast (met name het volkstuintencomplex);*
- *Ten aanzien van Hazelworm is het van belang dat bosrijke delen en delen met struweel gehandhaafd en ongestoord blijven in het zuidwestelijk deel van het plangebied. Mochten hier toch werkzaamheden zijn gepland dan is het sterk aan te raden om deze uit te voeren buiten de voortplantingsperiode en winterrustperiode. De periode juli-september is hiervoor het meest geschikt. Hierdoor is de kans groot dat Hazelworm kan uitwijken naar de omgeving.*

3.7 Vissen

Bij een intensieve bemonstering van de aanwezige waterpartijen in het plangebied is in de beek de middelhoog beschermde Kleine modderkruiper aangetroffen (zie bijlage III-9). Met name het zuidelijk deel van de Heiligenbergerbeek heeft het gehele jaar een functie voor de soort als voortplantings- en overwintergebied voor de soort.

Van het middelhoog beschermde Bempje (FFW tabel 2) zijn oude waarnemingen van vóór 1990 bekend uit de Heiligenbergerbeek, terwijl Bittervoorn ook bekend is na 1990 (De Jong *et al.* 2003). Ondanks intensief onderzoek in 2008 zijn beide soorten niet aangetroffen in het plangebied. Overige beschermde vissoorten zijn op basis van de terreinkenmerken en het uitgevoerde intensieve onderzoek niet te verwachten.

- *De aanvraag van ontheffing annex art. 75 van de Flora- en faunawet en het verrichten van mitigerende en compenserende maatregelen is voor Kleine modderkruiper aan de orde als het watermilieu van de Heiligenbergerbeek wordt aangetast.*

3.8 Ongewervelden

Tijdens het veldonderzoek zijn geen beschermde of bedreigde dagvlinders en mieren aangetroffen in het plangebied.

Dagvlinders

Uit het kilometerhok 156-461 is een waarneming oude bekend van een strikt beschermde dagvlindersoort. Naar verwachting betreft het de strikt beschermde Rouwmantel (FFW tabel 3). Van deze soort is bekend dat ze in bepaalde 'invasiejaren' grote afstanden vliegen en dan in de meest uiteenlopende landschappen op grote afstand van hun voortplantingsplaatsen worden aangetroffen. De waarneming van een

exemplaar in het plangebied betreft naar verwachting ook zo'n zwervend exemplaar. Ook is in kilometerhok 155-461 een waarneming bekend van soort van de Rode Lijst. Vermoedelijk gaat het hier om Koninginnenpage, een soort die eveneens bekend staat als zwerver

Mieren

In het plangebied zijn geen nestkoepels van beschermde mierensoorten aangetroffen, waardoor het niet aannemelijk is dat beide soorten voorkomen.

→ *De aanvraag van ontheffing annex art. 75 van de Flora- en faunawet en het verrichten van mitigerende en compenserende maatregelen is voor ongewervelden niet aan de orde.*

4 GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Broekhuizen S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J. Thissen (1992). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij KNNV.
- Brekelmans, F.L.A. (2008). Effecten op beschermde soorten project Kersenbaan, Amersfoort. Onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet naar het voorkomen van flora, insecten, reptielen, vogels en vleermuizen. Conceptrapport Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Buro Viridis & Natuurbalans (2004). Actieplan kamsalamander en ringslang Gelderse Vallei en Eemvallei.
- Cuppen, J.G.M. & B. Koese (2005). De Gestreepte waterroofkever *Graphoderus bilineatus* in Nederland: een eerste inhaalslag. Rapport EIS2005-11. Stichting EIS-Nederland.
- Dijk A.J. van (2004). Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogel Monitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen.
- Dijkstra V. (1997). Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland. Mededeling 37 van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ).
- Gemeente Amersfoort www.amersfoort.nl.
- Gmelig Meyling, A.W., R.H. de Bruyne & S.M.A. Keulen (2006). Inhaalslag Verspreidingsonderzoek; mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Inventarisatieperiode 2004-2005. Zegelkorfslak *Vertigo moulinsiana*. Stichting Anemoon, Heemstede.
- Huijbregts, H. (2003). Beschermde kevers in Nederland (Coleoptera). Nederlandse Faunistische Mededelingen 19: 1-34.
- Huijbregts, H. 2004. Brede geelgerande waterroofkever *Dytiscus latissimus* Linneaus, 1758. (www.naturalis.nl/eis).
- Jong, Th. de, R. Beenen & P. Heuts (2003). Atlas van de Utrechtse vissoorten. De verspreiding van vissoorten in de Provincie Utrecht en het beheergebied van het Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden. Provincie Utrecht/ Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden, Utrecht.
- Kapteyn, K. (1995). Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. i.s.m. Provincie Noord-Holland, Noordhollandse Zoogdierstudiegroep, het Noordhollands Landschap. Schuyt & Co, Haarlem.
- Limpens H., K. Mostert & W. Bongers (red.) (1997). Atlas van de Nederlandse vleermuizen, Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Ministerie van LNV (2004). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van LNV (www.minlnv.nl/natuurwetgeving).
- Ministerie van LNV (2006). Handreiking Flora- en faunawet.
- Natuurloket (www.natuurloket.nl).
- Nöllert, A. & C. Nöllert (2001). Amfibieëngids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Baarn.
- Provincie Utrecht (www.provincie-utrecht.nl).
- Provincie Utrecht (2002). Natuurgebiedsplan Utrechtse Heuvelrug.

Provincie Utrecht (2004). Streekplan 2005-2015.

Provincie Utrecht (2006). Handleiding bestemmingsplannen.

RAVON (www.ravon.nl)

SOVON Vogelonderzoek Nederland (2002). Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998 tot 2000. -
Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en
European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Stichting Heiligenbergerbeekdal (z.j.) Vogelroute park Randenbroek.

Stichting Heiligenbergerbeekdal (z.j.) Wandelroute park Randenbroek.

Vogelwacht Utrecht (2004). Broedvogelinventarisatie 2003 Heiligenbergerbeekdal Amersfoort.

Vogelwacht Utrecht (in prep.). Broedvogelinventarisatie 2007 Heiligenbergerbeekdal Amersfoort.

Wallink, M. & M.A. Heinen (2006). Quickscan natuurtoets terrein De Vosheuvel, Amersfoort. Rapport 06157
EcoGroen Advies, Zwolle.

www.limnodata.nl

www.piscaria.nl

www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebieden/.

www.vogelbescherming.nl

www.waarneming.nl.

BIJLAGEN

BIJLAGE I: INVENTARISATIESCHEMA 2008

<i>Soort/Soortgroep</i>	<i>Veldonderzoeken</i>	<i>Resultaat</i>
<i>Flora/vegetatie</i>	2 mei 2008 (dag) 14 mei 2008 (dag, 2 pers.) 14 juli 2008 (dag, 2 pers.)	Diverse strikt beschermde en bedreigde soorten in het gehele gebied
<i>Vleermuizen</i>	14 april 2008 (avond, 2 pers.) 23/24 juni 2008 (nacht, 2 pers.) 7 augustus (avond, 2 pers.) 6 september (vroeg ochtend, 2 pers.)	Meerdere verblijfplaatsen (o.a. Rosse vleermuis, Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis)
<i>Overige zoogdieren (o.a. Das)</i>	Nevenwaarnemingen	Eekhoorn
<i>Broedvogels</i>	Nevenwaarnemingen	In onderzoeksgebied: Grote bonte specht
<i>Amfibieën</i>	Nevenwaarnemingen	Geen relevante soorten
<i>Reptielen</i>	2 mei 2008 (dag) 14 mei 2008 (dag, 2 pers.) 14 juli 2008 (dag, 2 pers.)	Ringslang
<i>Vissen</i>	14 juli 2008 (dag, 2 pers.)	Kleine modderkruiper
<i>Ongewervelden</i>	nevenwaarnemingen	Geen relevante soorten

BIJLAGE II: SOORTENLIJST FLORA

Soort		Status	Standplaats	Abundantie
Bosanemoon	<i>Anemone nemorosa</i>	OL4	Park Randenbroek	Hier en daar
Brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i>	FFW tabel 1	Groenstrook langs Gasthuislaan	Hier en daar
Daslook	<i>Allium ursinum</i>	FFW tabel 2; RL4; OL3	Park Randenbroek	Hier en daar
Dubbelloof	<i>Blechnum spicant</i>	RL 4	Dorrestein	Zeldzaam
Gewone dotterbloem	<i>Caltha palustris</i>	FFW tabel 1	Oever Heiligenbergerbeek	Hier en daar
Gewone vogelmelk	<i>Ornithogalum umbellatum</i>	FFW tabel 1; OL 4	Park Randenbroek en langs wegen	Hier en daar
Gewoon barbarakruid	<i>Barbarea vulgaris</i>	OL 3	Slootoevers	Hier en daar
Grote kaardenbol	<i>Dipsacus fullonum</i>	FFW tabel 1	Groenstrook langs Gasthuislaan	Schaars
Klimopereprijs	<i>Veronica hederifolia</i>	OL 3	Beschaduwde randen van paden en in omgewerkte grond in groenstroken	Lokaal algemeen
Ruig klokje	<i>Campanula trachelium</i>	FFW tabel 2	Randen Heiligenbergerbeek	Schaars
Steenanjer	<i>Dianthus deltoides</i>	FFW tabel 2; RL3	Natuurtuin kinderboerderij	Lokaal frequent
Vingerhelmbloem	<i>Corydalis solida</i>	OL 4	Bosje Dorrestein + Park Randenbroek	Hier en daar
Vroegeling	<i>Erophila verna</i>	OL 4	Omgewerkte grond in groenstroken	Lokaal algemeen
Waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>	FFW tabel 2; RL4; OL 3	Natuurtuin kinderboerderij	Zeldzaam
Wilde hyacint	<i>Scilla non-scripta</i>	OL 4	Park Randenbroek	Lokaal frequent
Wilde kievitsbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>	FFW tabel 2; RL3	Park Randenbroek	Zeldzaam
Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>	FFW tabel 2; OL3	Natuurtuin kinderboerderij, zanddepot ziekenhuis	Schaars
Zwanebloem	<i>Butomus umbellatus</i>	FFW tabel 1	Oever Heiligenbergerbeek	Zeldzaam

Gegevens zijn gebaseerd op uitgevoerd onderzoek in 2008.

Legenda:

Beschermingsregime Flora- en faunawet (FFW):

Tabel 1: 'Algemene soorten' waarvoor veelal automatisch vrijstelling geldt;

Tabel 2: 'Overige soorten' waarvoor vrijstelling geldt, mits activiteiten voldoen aan goedgekeurde gedragscode;

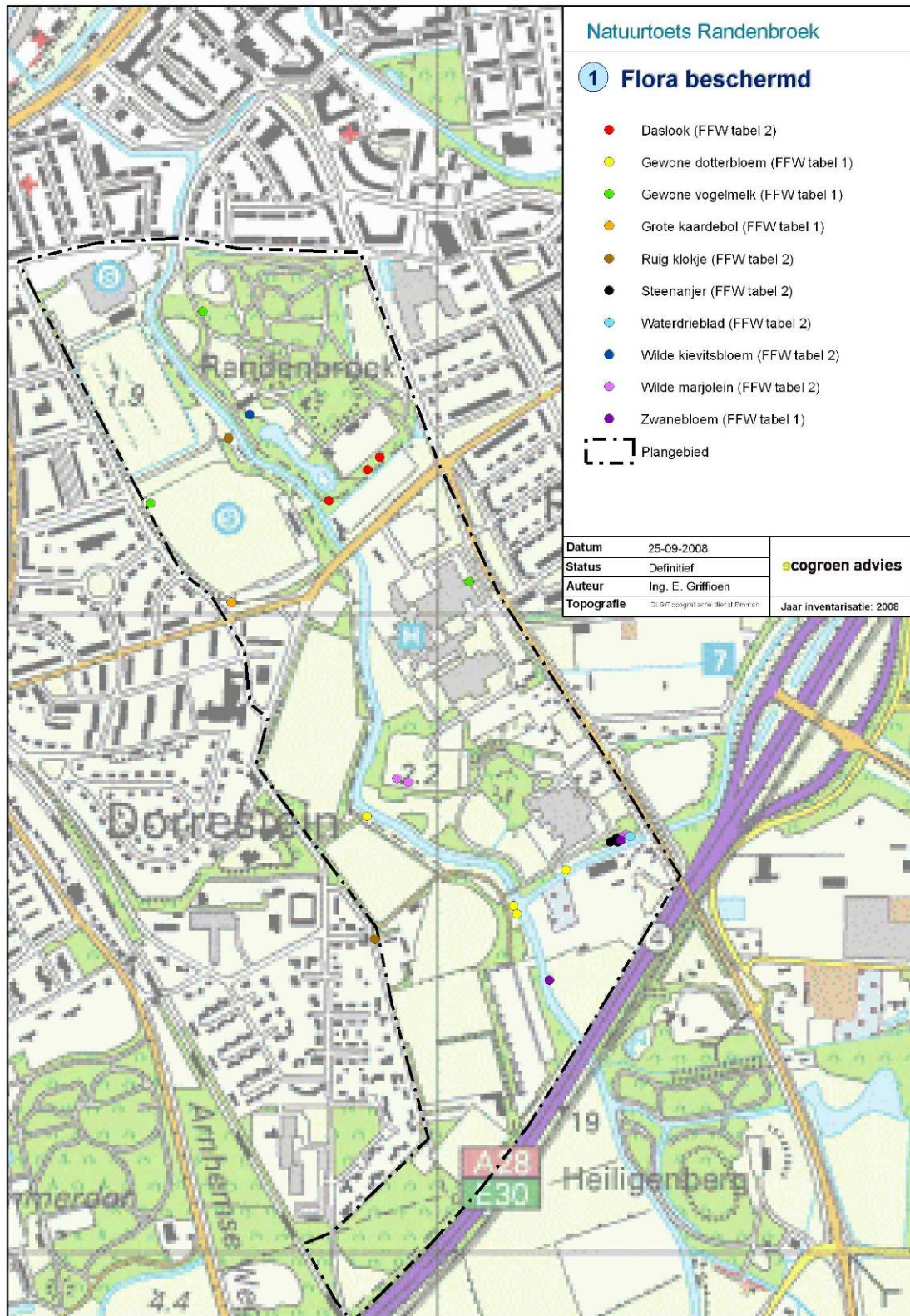
Tabel 3: Soorten van Bijlage IV HR/ bijlage 1 AMvB artikel 75 FFW, waarvoor alleen onder strikte voorwaarden vrijstelling mogelijk is.

RL 0 t/m RL 4 verwijzen naar de status op de Rode lijst:

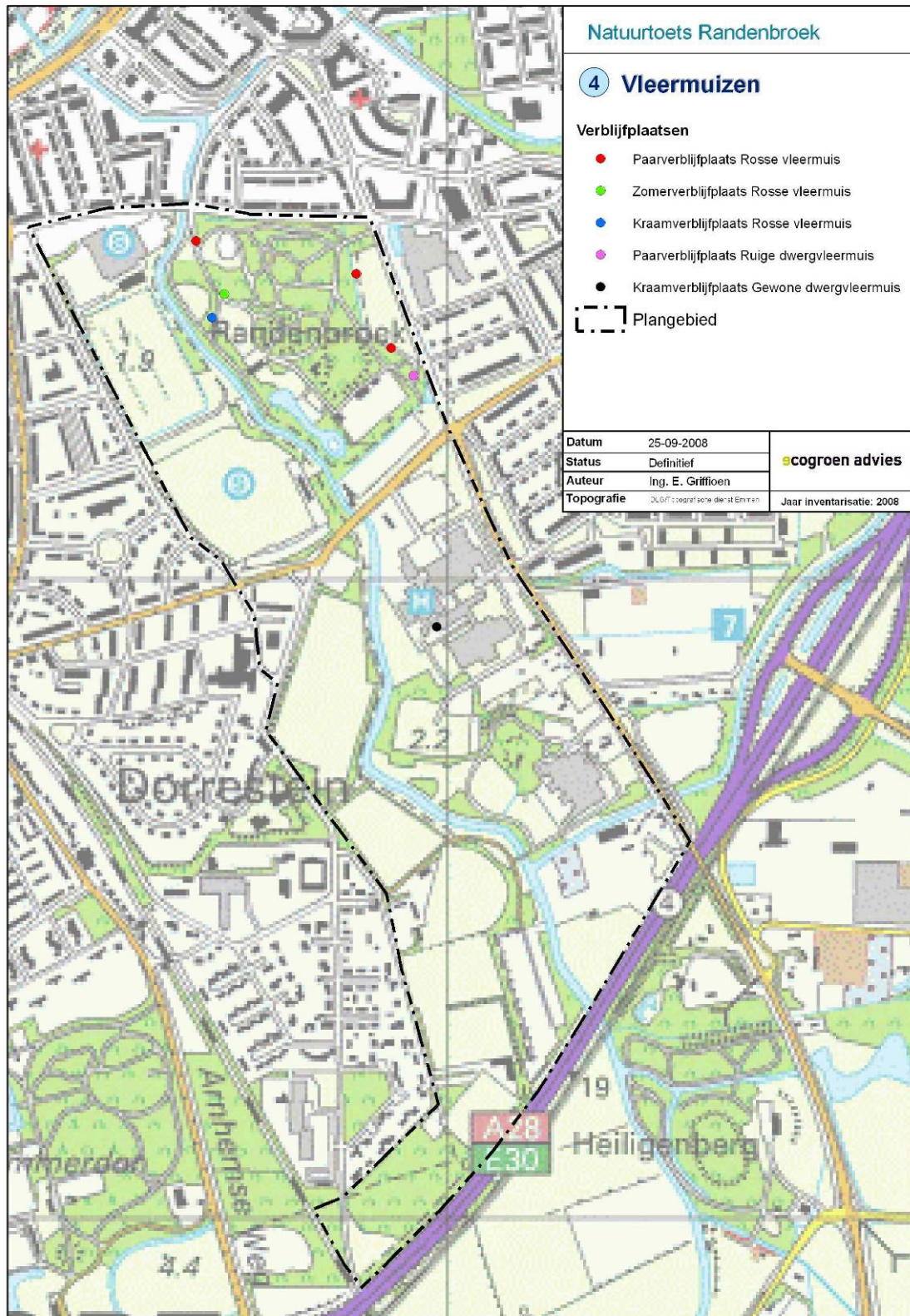
0 = Verdwenen; 1 = Ernstig bedreigd; 2 = Bedreigd; 3 = Kwetsbaar; 4 = Gevoelig

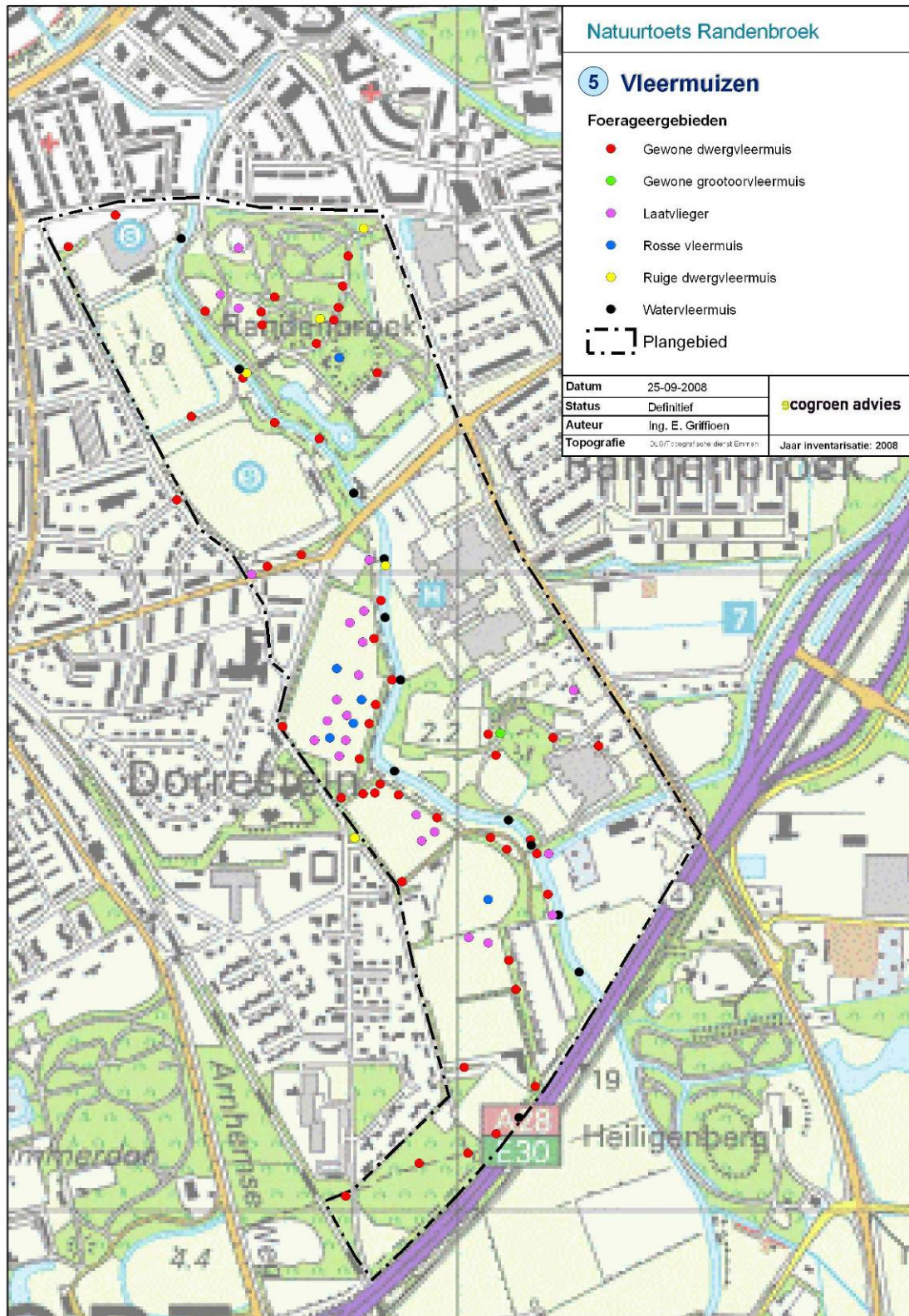
BIJLAGE III-1 T/M 9: VERSPREIDINGSKAARTEN

1. Flora (Beschermd)
2. Flora (Rode Lijst)
3. Flora (Oranje Lijst)
4. Vleermuizen: verblijfplaatsen
5. Vleermuizen: foerageergebieden
6. Eekhoorn
7. Jaarrond beschermde broedvogels
8. Ringslang
9. Kleine modderkruiper

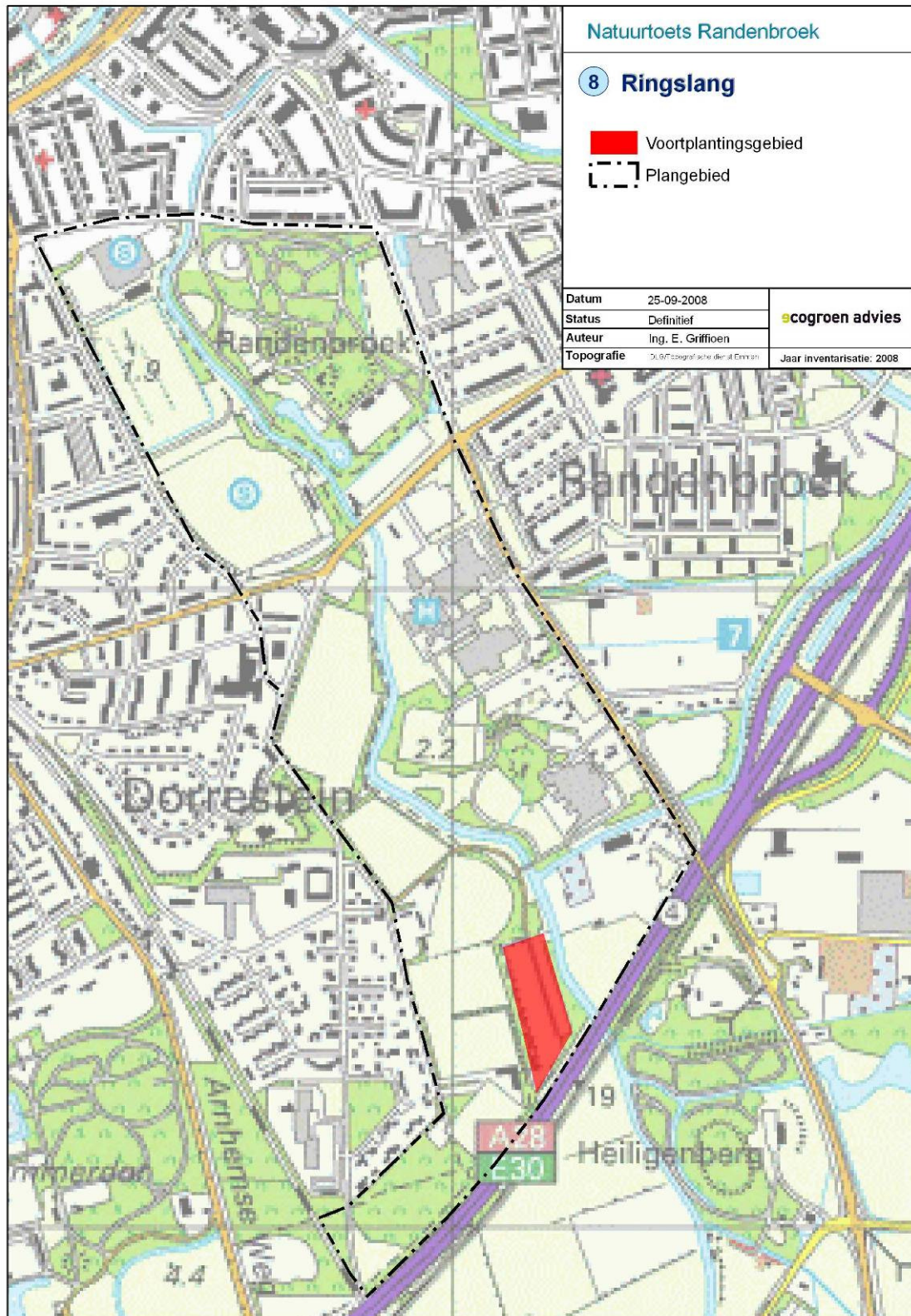

BIJLAGE IV: WETTELIJK KADER

Flora- en faunawet

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Met de Flora- en faunawet (FFW) is beoogd een geïntegreerd soortenbeschermingsregime te creëren dat voldoet aan de internationale verplichtingen. Doordat het verkrijgen van ontheffing en vrijstelling slechts mogelijk was onder bepaalde voorwaarden, werd de Flora- en faunawet na de inwerkingtreding al snel als belemmerend ervaren in het maatschappelijke verkeer.

De belemmerende factoren werden met name veroorzaakt, door het afwegingskader, dat ook voor zeer algemeen voorkomende soorten gold als b.v. Mol, Veldmuis, Bosmuis en Konijn. Dit zorgde voor onnodige belemmeringen van werkzaamheden en veel administratieve lastendruk.

Vanaf 23 februari 2005 is een wetwijziging van kracht geworden waarbij de mogelijkheden verruimd zijn voor het verlenen van ontheffing/ vrijstelling van de verbodsbepalingen in het kader van de FFW. Dit geldt met name voor de algemeen voorkomende soorten.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de FFW:

- 1) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- 2) Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- 3) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
- 4) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is.
- 5) Een aantal ongewervelden (o.a. insecten, libellen en kevers) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Verbodsbepalingen

De FFW kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8 van de FFW. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12 (zie kader). In hoeverre de verbodsbepalingen van toepassing zijn is afhankelijk van het beschermingsregime waartoe de soort behoort.

Algemene verbodsbepalingen voor beschermde inheemse soorten dieren en planten. Flora- en faunawet, artikelen 8 t/m 12.

Art. 8:	Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
Art. 9:	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
Art. 10:	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
Art. 11:	Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
Art. 12:	Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Drie beschermingsregimes planten- en diersoorten

Met ingang van het wijzigingsbesluit artikel 75 zijn drie verschillende beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. In alle gevallen is onverminderd de zorgplicht van toepassing:

'Ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora en fauna kunnen worden veroorzaakt, is verplicht dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in

redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of na te laten.'

Tabel 1 'Algemene soorten'

Onder deze groep vallen o.a. alle algemeen voorkomende beschermde zoogdieren, amfibieën en vaatplanten (in totaal 43 soorten). Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen, geldt een vrijstelling voor deze soorten voor overtreding van de artikelen 8 t/m 12 van de Ffwet en hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden.

Tabel 2 'Overige soorten (gedragscode)'

Onder deze groep vallen een aantal minder algemene soorten (in totaal 101) en vogels. Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen, geldt een vrijstelling voor deze soorten voor overtreding van de artikelen 8 t/m 12 van de Ffwet, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een gedragscode. De gedragscode moet door een sector of ondernemer zelf opgesteld worden en ingediend voor goedkeuring door de minister van LNV. De gedragscode geeft richtlijnen aan om schade aan de soort te voorkomen of te minimaliseren (Artikel 16c wijzigingsbesluit).

Voorheen was nooit vrijstelling mogelijk voor van nature voorkomende vogelsoorten. Nu kan alleen vrijstelling verkregen worden indien:

- sprake is van belang a) t/m d);
- sprake is van onopzettelijk verstoren (artikel 10) in geval van bij de wet genoemde belangen, en er geen wezenlijke invloed (significante effecten) is;
- In geval van belang g), behalve in de periode 15 maart-15 juli.

Tabel 3 'Soorten van Bijlage I AMvB Artikel 75 / soorten van Habitatrichtlijn Bijlage IV'

Onder de eerste groep vallen met name soorten die een kwetsbare status hebben (in totaal 37 soorten) en vogels (in geval niet gewerkt wordt met een gedragscode). Ze hebben een vergelijkbare bescherming als soorten van Habitatrichtlijn Bijlage IV.

Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als ruimtelijke ontwikkeling, is voor deze soorten ontheffing van de artikelen 8 t/m 12 van de Ffwet altijd noodzakelijk. De ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan drie criteria:

1. er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang³);
2. er is geen alternatief;
3. de activiteiten doen geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

De laatste twee criteria worden in het wijzigingsbesluit samengevat als 'zorgvuldig handelen', waarbij elke vorm van schade aan de soort voorkomen moet worden. Aan alle drie criteria moet gelijktijdig voldaan worden.

Voor activiteiten in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw en bestendig gebruik, is het niet mogelijk voor artikel 10 van de Ffwet een ontheffing te verkrijgen. Voor de artikelen 8, 9, 11 en 12 geldt wel een vrijstelling, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode.

Rode Lijsten

De Minister van LNV heeft ter uitvoering van de bepalingen in artikelen 1 en 3 van het Verdrag van Bern een aantal Rode Lijsten voor bedreigde en kwetsbare soorten dieren en planten gepubliceerd⁴. Voor Rodelijst-soorten heeft de overheid zich verplicht onderzoek en werkzaamheden te bevorderen die nodig zijn voor bescherming en beheer. Het voorkomen van een soort op de Rode Lijst heeft geen wettelijke beschermingsstatus tot gevolg. Opname op de Rode Lijst zegt alleen iets over de zeldzaamheid en populatieontwikkelingen van de betreffende soorten.

Natuurbeschermingswet 1998

Op 1 oktober 2005 is de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden. Vanaf dat moment heeft Nederland de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving verankerd. Nederland zal aan de

¹ a) de bepalingen inzake de gemeenschappelijke markt en een vrij verkeer van goederen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap; b) de bescherming van flora en fauna; c) de veiligheid van het luchtverkeer; d) de volksgezondheid of openbare veiligheid; e) dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten; f) het voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom, anders dan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren; g) belangrijke overlast veroorzaakt door dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort; h) de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en in de bosbouw; i) bestendig gebruik; j) de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

⁴ Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van TRC/JZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna

hand van een vergunningenstelsel de zorgvuldige afweging waarborgen rond projecten die gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden. Deze vergunningen worden verleend door de provincies of door de Minister van LNV. Daarnaast zal Nederland in de komende jaren voor alle gebieden die samen Natura 2000 vormen, beheerplannen opstellen.

In deze samenvatting zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd weergegeven. Voor een volledig begrip wordt verwezen naar de oorspronkelijke wetsteksten (www.minlnv.nl 'Onderwerpen Natuur'). Aan deze tekst kunnen derhalve geen rechten worden ontleend.